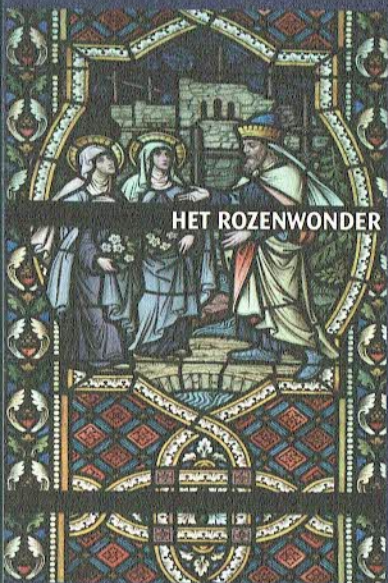
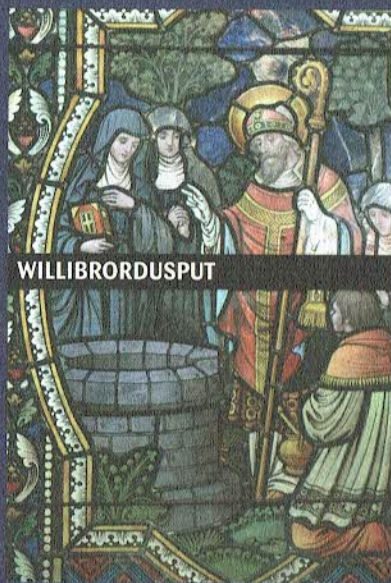

In 1913 werden de vijf grote glasramen van het gotisch koor in de kerk vernieuwd door de bekwame glazenier J. Nicolaas uit Roermond.

Links en rechts van het middenvenster zijn acht tafereelen uit het leven van de H.H. Harlindis en Relindis afgebeeld.

HET ROZENWONDER

WILLIBORDUSPUT

Op de cover van onze huidige jaargang kan men er drie bewonderen.

Voorzijde:

Kloosterwijding van de heilige maagden door de H. Willibrordus. Op de achtergrond een groepje novicen.

Achterzijde:

Het rozenwonder op het leugenbruggetje. Voor de verbaasde ogen van vader Adelhard worden de witte maaskeien, die de meisjes verzamelden om een vloertje in de kerk te leggen, op miraculeuze wijze veranderd in rozen.

De H. Willibrordus staat naast de waterput klaar om het doopsel toe te dienen.

DE MAASEIKENAAR

INHOUD

- 93 Woord vooraf
- 94 Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en uitdrukkingen
- 95 Aw Mezeiker leedsjes en gedichsjes
- 96 Boekbespreking: Joosten, een Maaseiker geslacht van klokkenmakers
- 97 Stamboom Achten, Aegden, Aegten.
- 98 In memoriam Jef Aerts
- 99 Johannes Hermanus Campman, kruisheer
- 102 Guido Gezelle in het Maaseikers (Boerke Naas)
- 103 Een gouden jubileum: Rethorica en 1ste Moderne 1955-1956
- 106 Toponymisch praatje: Een Boekweitstraat in Maaseik?
- 107 In memoriam René Pex
- 108 Uit het rijke Roomse leven (pastoor Severijns)
- 109 Wist ge dat? (Jozefien Dirkx)
- 110 1930 - De vrijwilligers van Maaseik
- 112 Wist ge dat? (11de Interlimbugse Boekenbeurs)
- 113 Kènjerleef, waat e fieës!
- 119 Maaseik, stad aan de Maas: kansen voor de Bleumerstraat
- 123 Maaseiker curiosa: gesigeneerd naaimachineonderstel van A. Philips-Wijnen
- 128 De pest woedt in Maaseik (1574 - 1579)
- 131 Maaseiker geboortekaartje
- 132 Herinneringen aan de ursulinen
- 137 Economische evolutie in Maaseik in de 19de eeuw

Cover: Rita Westhovens, Foto's: Roger Maes

WOORD VOORAF

Herman Hendrix

Als je jong bent, pluk je de dag; eenmaal volwassen, droom je van de toekomst; en als senior vul je de tijd met rustig mijmeren over het verleden. Zo zit de mens nu eenmaal in elkaar.

Ook niemand zal het mij kwalijk nemen dat ik tussen de "oude wijven" die in mei en juni met bakken uit de hemel vielen, tijd te over had om zalig te genieten van enkele merkwaardige optredens in ons stadje.

- * Het Maaseiker a capellakoor, opgericht in 1927 - waar is de tijd?- kwam weer tot leven op 27 mei in de Sint-Catharinakerk van Maaseik, zij het onder de nieuwe naam "VAN EYCK Ensemble". Deskundig voorbereid door Lutgarde Luts en onder de bezielende leiding van Robert Luts konden we genieten van de "Petite Messe Solennelle" van Rossini en... we genoten... zowel van het 34-koppig koor als van de vier solisten en de drie muzikanten die de twee vleugelpiano's en het harmonium bespeelden. We kijken nu al uit naar een volgend optreden. Alleszins van harte gefeliciteerd.
- * Op haar beurt zette de balletvereniging BAMA haar 35-jarig bestaan op 6 en 7 mei in de bloemetjes in het cultuurcentrum "Achter Olmen" met een zeer gevarieerd en wervelend optreden "Carpe Diem", i.s.m. de stedelijke academie voor Muziek en Woord. Zowel de kleding, de choreografie als de verschillende muziekgenres waarop werd gedanst, maakten van deze avonden iets onvergetelijks.

Zorg maar dat je er bij bent als ze nog eens voor het voetlicht treden!

- * Ook de historische koetsentocht op 11 juni zette de traditie verder met een unieke paardenshow en een defilé van een 25-tal authentieke koetsen.

... Weet je het nog, oudje?..

- * En met de gemeenteraadsverkiezingen van 8 oktober voor de deur nodigt Speelgroep Van Eyck alle burgers van onze fusiegemeente uit op vr.29 en za.30 september en op do.5 en vr.6 oktober in het cultuurcentrum "Achter Olmen" om getuigen te kunnen zijn van de gloednieuwe politieke satire "Kump Maan weer op?" De voltallige lijst van "Leefbaar Maaseik" staat borg voor een gezellig avondje uit.

Dat belooft ik u, mede in naam van

de redactie.

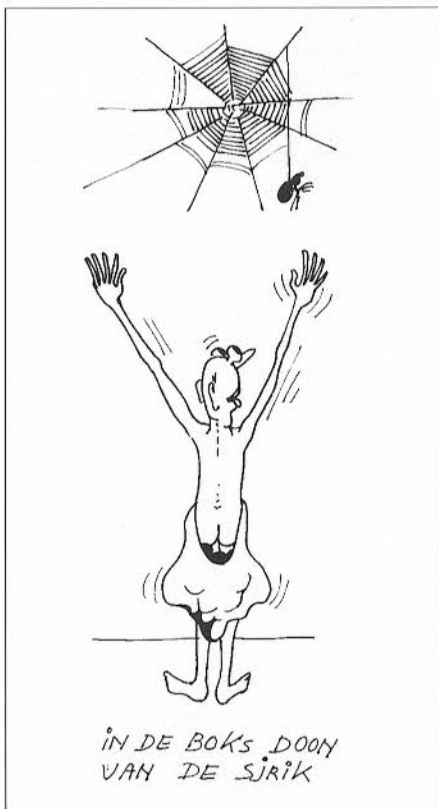
Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden

94 Tony Van Wijck

Ware woorden zijn niet mooi; mooie woorden zijn niet waar.

1. Den ieëzel vuurop.. (= Het is onbehoorlijk jezelf als eerste te noemen.)
2. Dae nów zörg, dae den haef. (= Je moet sparen voor de oude dag.)
3. Wi-j later op den avoend, wi-j sjoëner vouk. (= Het interessantste bezoek komt altijd erg laat.)
4. Wi-j awwer wi-j gekker. (= Hoe ouder hoe gekker.)
5. Men kan aafzeen es men hoeëg zit. (= De hooggeplaatsten komen wel door ellende, de laaggeplaatsten niet.)
6. Dae is ówt de hël gekroeëpe wi-j t'r duvel sleep. (= Hij is zeer gewiekst.)
7. Ein hoon kan mieër ówterein sjarre es tieën hane bi-jein. (= Een vrouw kan meer opmaken dan wat de man verdient)
8. Hae zou zi-jn vot weggeëve es ze neet vas stóng. (= Hij is te vrijgevig.)
9. Wi-j God in Frankri-jk woënde waas Mezeik ze bówtverbli-jf. (= Een Maaseikenaar is nogal chauvinistisch.)

10. Bi-j dae (OF di-j) hóbbe ze zich vergis tón hae (OF zi-j) geboeëre waas: ze hóbben het kènsj weggegoëjd en de naogeboeërte groeët getrókke. (= Wordt gezegd van iemand die zeker niet moeders mooiste kan genoemd worden.)
11. De wi-jsvrouw is zieëker op ze gezich goeën zitte wi-j d'r pas geboeëre waas. (= Wordt gezegd van iemand die zeker niet moeders mooiste kan genoemd worden.)
12. leërpele poeëte op 'nen angere z'ne grond. (= Vreemd gaan.)
13. Mansluj kónnen ore lank zówpe zónger doeërs te hóbbe, vrouwluj ore lank kletse zónger get te zègke. (= Commentaar overbodig.)
14. Daomèt is de baard aaf. (= Daarmee is de discussie gesloten.)

15. Bieëter kleine baas es groeëte knech. (= Het is beter dat je over weinig de baas bent dan dat anderen zeggen wat je moet doen.)
16. Alles op zi-jnen ti-jd en bokeskook in de winter. (= Alles op zijn tijd.)
17. Op ei bein kèns-te neet stoeën. (Je moet meer dan een drankje nemen.)
18. Det haef bein tot ónger de erm ! of: tot aan z'n vot. (= Wordt gezegd van een slank meisje met opvallend lange benen.)
19. Strónt, waem haet-tiech gesjieëte? (= Mens, wat ben je verwaand.)
20. Boeëter bi-j de vès! (= Je moet onmiddellijk betalen.)
21. "Vuurniks" woënt in Mezeik in ei leimen hujske. (= Er is hier niets gratis.)
22. Vuur niks geit de zón op. (Er is niets gratis.)
23. Niks zoe sjoëen wi-j werk: det sprikt dich neet tieëge en kumt diech neet nao. (= Verheerlijking van de arbeid)
24. Iech bèn kort aan de Hollanse grens geboeëre. (= Zegden we als we wat weinig zondagsgeld kregen.)
25. Einen awwe bók en ein jóng geit zitten eder jaor in 't leid. (=Ieder jaar een baby).)
26. Dae haef 'ne groeëte sjeijel. (= .Wordt gezegd van een kaalhoofdig iemand die langs de zijkanten nog wat haar heeft.)
27. Dae kump op ei bebreujd nès. (= Hij trouwt met een vrouw die zwanger is van een andere man.)
28. Esse di-j 'ne bessem in de vot stieëke, dan kieërt ze de ganse straot. (= Wordt gezegd van een aanstellerige verwaande vrouw die opvallend heupwiegend loopt.)
29. In Mezeik vere ze alles, zelfs es ze krank zeen/ (= Krank vere = met ziektevetrlof zijn.)
30. Det geli-jk wi-j mi-jn vot op e kumpke sop. (= Dat lijkt er niet op.)
31. Dae den laef, dae dan zörg. (= Wie later leeft, moet ook later de zorg dragen.)

Aw Mezeiker leedsjes en gedichsjes

Tony Van Wijck

Lis, waat is?
Moder haef in béd gepis!
Waoóm haef ze det gedoeën?
Ze wis de pispot mer neet stoeën.
(Ingezonden door Rachel Meulenaars)

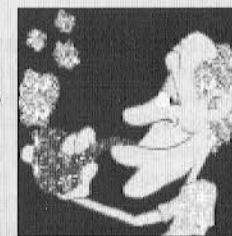
A.B. Bóf,
mi-j moder haef 'ne króf,
me vader haef ei dikke naas,
A.B. bóf
(aftelrijmpje, ingezonden door Rachel Meulenaars)

Begi-jne,
di-j zeen neet waat ze sji-jne:
ze zitten achter de gordi-jne
en zègke: "dao geit t'r mi-jne!"

Zjefke, pefke,
pi-jp in de mówl,
stópke d'rop
en de maon kump op!

Iech en diech en dów
maken alle minse sjów!

Maaseikenaren publiceren

'JOOSTEN, een Maaseiker geslacht van klokkenmakers'

96

Jaak Bergers

Martin Boonen snuffelt graag in het lokale verleden en publiceert regelmatig zijn vondsten en bevindingen, verantwoord historisch gekaderd en geduid. Ook nu weer verrast hij ons met een publicatie over Joosten, een Maaseiker geslacht van klokkenmakers. Eerst tegen het einde van de 13de eeuw deed het uurwerk zijn intrede. Om een uurwerk te doen lopen zijn er twee dingen nodig: een energiebron en een tijdsregelaar. Schrijver schetst eerst kort hoe de uurwerken evolueerden en beschrijft vervolgens de Luiks-Limburgse staande klok. Dan volgt een uitvoerige genealogie van het geslacht Joosten uit Maaseik vanaf het einde van de 16de eeuw.

Een tiental jaar geleden zag Martin Boonen een mooie staande klok met het naamplaatje 'Severin Joosten à Maeseck'. Hierdoor werd hij nieuwsgierig. Hij ging op onderzoek, deed ook een oproep via ons tijdschrift 'De Maaseikenaar' en ontdekte niet minder dan 57 uurwerken vervaardigd door een Joosten van Maaseik. Hierbij waren ook kerkuurwerken zoals die van

Bree en Rekem, zelfs uit Nederlands Limburg. Bekende Maaseiker families als Walschap, Croonenberghs en de kruisheren van Hannuit bleken in het bezit

te zijn van Joosten-uurwerken. Foto's van de meeste staan in het boek afgedrukt. Als toemaatje geeft Martin Boonen de geschiedenis van het stadsuurwerk van Maaseik, weliswaar niet gemaakt door een Joosten doch wel jaren onderhouden, zoals blijkt uit de stadsrekeningen, door iemand van het klokkenmakersgeslacht Joosten, waarvan zeker vijf generaties ook klokken vervaardigden. Het ambachtelijke beroep werd de laatste eeuwen totaal in de vernieling geconcurrereerd door de grootindustrie. De creatieve enkeling moest het afleggen tegen het rendabeler massale seriewerk. Martin Boonen heeft het in die context in zijn uitgave ook over de sociale positie van het geslacht Joosten. De frisse, verzorgde vormgeving van het boek creëerde Jackie Vancleef, die ook samen met Rik Nulens zorgde voor het illustrerend fotomateriaal. Het boek is met 65 blz. een zoveelste uitgave van de werkgroep Documentatie Maaseik en tegen 9 euro te bestellen bij de voorzitter Isabelle Kraewinkels, tel. 089-564.408. Een aanrader voor Maaseikenaren en geïnteresseerden in het Maaseiker verleden.

Nieuwe genealogische studie...

Stamboom Achten, Aegden, Aegten (ca. 1620-2006)

Mathieu Kunnen

Op zondag 11 juni 2006 verscheen dit nieuwste boek van Mathieu Daemen. De auteur is geen nieuwkomer in het gilde van de stamboonderzoekers. Na een actieve carrière te Maaseik als: onderwijzer, schoolhoofd, bibliothecaris en stageleraar aan de bibliotheekschool van Genk, heeft hij zich de laatste jaren vooral toegelegd op genealogie en stamboonderzoek. Eerder verschenen van zijn hand stamboomboeken van de families: Jacobs, Daemen, Reulens en Bas.

Met een ijzerharde systematiek doorploegt hij parochieregisters, gichten en processtukken van de schepenbanken, notarisakten, de registers van de burgerlijke stand en bevolking. Hij wordt hierbij gesteund door een fervent clubje van gelijkgestemden in het Rijksarchief te Hasselt zoals hij het zelf omschrijft (graag gedaan Mathieu!).

Wat hij op relatief korte tijd bij elkaar sprokkelt is indrukwekkend. Maar Mathieu Daemen beperkt zich niet tot een droge opsomming van geboorte-

huwelijks- en overlijdensdata. Hij tracht ook de mensen -met hun grote en kleine kantjes- achter de namen te vinden, de families in een historisch kader te plaatsen en de nuchtere opsomming van namen en data te doorbreken door het inlassen van allerlei aktes, foto's, gedachtenisprentjes en anekdoten.

Zelf zegt hij er over: "Bij het speuren naar zijn voorouders wordt men geconfronteerd met vragen als: wie waren zij? Hoe leefden zij? Hoe meer men tot de vaststelling komt dat hun leven niet in geringe mate beïnvloed werd door de vele oorlogen tijdens de voorgaande eeuwen. Onze provincie was voortdurend het strijdtonel van vreemde legers, die moordend en plunderend door onze streken trokken. Opeisingen allerhande brachten de bewoners in bittere armoede. Er was ook het leed in vele families waar kinderen op zeer jeugdige leeftijd stierven ten gevolge van allerlei ziekten. Even opvallend was de grote solidariteit onder de mensen, zowel in moeilijke omstandigheden als in het gewone dagelijkse leven". Om daar achter te komen heeft hij nog andere pijlen op zijn boog. Hij schrijft brieven naar de betrokkenen, telefoneert tot hij contact krijgt en gaat veelvuldig op huisbezoek voor foto's en documenten. Uit dat kluwen groeit dan een boek!

Een kanjer van een boek zelfs met formaat 230x300 mm, 430 bladzijden in zwart-wit op 115 gr. MC half-mat papier, genaaid-gebonden en met een omslag 250 gr. in vierkleurendruk en geplastificeerd. Uit de inhoud: verklaring van de naam Achten, Aegden, Aegten en schrijfwijze, verspreidingskaartje, de familie in oude documenten, korte beschrijving van de gemeenten Beek en Bocholt als de bakermat van de familie, de eigenlijke stamboom overloopt 13 generaties met verwijzing hoe de "naamswijziging" tot

stand kwam, stam Achten van ca. 1620 tot 2006, stam Aegden van 1829 tot 2006, stam Aegten van 1858 tot 2006. Het geheel wordt afgesloten met een handige, alfabetische namenindex met paginaverwijzing.

In het boek komen niet minder dan 800 afbeeldingen voor onder de vorm van foto's, rouwbrieven, bidprentjes, notarisakten, kadastertekeningen, enz.

98 Omwille van de kleine oplage bedraagt de prijs 45 euro per exemplaar exclusief verzendkosten. Bij verzending via de post dient men 5 euro extra over te maken. Verzeker u van een exemplaar door het verschuldigde bedrag over te maken op rekeningnummer: 458-6557591-85 van Mathieu Daemen, Peter Benoitstraat 1 bus 1 te 3500 Hasselt onder vermelding van "Boek Achten". U kan uw bestelling ook melden aan ondergetekende en het boek bij hem afhalen. In dit geval vervallen uiteraard de verzendingskosten. In dit geval speciaal vermelden op de overschrijving: "afhalen Mathieu Kunnen".

Het zal duidelijk zijn dat het een éénmalige uitgave betreft. Op is op want een herdruk zou financiële zelfmoord betekenen. Wacht dus zeker niet met uw bestelling!

Mathieu Kunnen,
mathieu.kunnen@skynet.be
Middenstraat 8, 3640 Kinrooi

In memoriam JEF AERTS

(°18 april 1940 - +22 april 2006)

Jaak Bergers

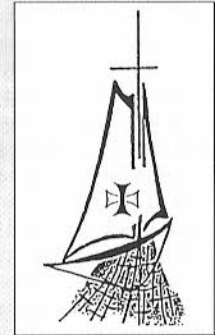

Onze levenskaars brandt slechts tijdelijk. Zij wordt vroeg, laat, plots maar onverbiddelijk gedoofd. Weer trok de dood een streep onder een boeiend

en vruchtbaar leven. Jef Aerts was een man met een sterk karakter, een brede bezorgdheid voor gezin en omgeving, vol humor en met een ontembare levenswil ook tijdens zijn ziekte. Zijn zorgvuldigheid werd gewaardeerd in zijn leraarsambt aan het Technisch Instituut St.-Jansberg, jarenlang als penningmeester van de postzegelclub 'De Malpos' en als secretaris van St.-Vincentius Maaseik. Hij was een gezonde mix van strengheid en mildheid, overgoten met een stevige geut humor. De overledene stond met beide voeten in het leven en genoot het meest van de kleine dingen: de ontluikende natuur, een wandeling in het bos, de geur van de zee, een goed glas wijn in aangenaam gezelschap waar een grap nooit ver was, een Palmke met de schoonzonen en gek doen met de kleinkinderen.

Graag als slot de diepe tekst van zijn bidprentje: tijd is immer te langzaam voor wie hopen, te snel voor wie vrezden, te lang voor wie treuren, te kort voor wie genieten. Maar voor wie liefhebben is tijd eeuwigheid.

De herinnering is het enige paradijs waaruit je niet kan verdreven worden.

Johannes Hermanus Campman, kruisheer

dr. Roger Janssen o.s.c.

99 Een voor vele Maaseikenaars totaal onbekende kruisheer was Jan Campman. Hij verbleef hier ook maar een klein half jaar in het klooster, enkele jaren vóór de Tweede Wereldoorlog. Hoewel hij een getalenteerde leraar was, werd hij enkel ingeschakeld voor hulp in de parochie. In 1938 keerde hij terug naar Nederland. Tijdens de oorlog raakte hij actief betrokken bij het verzet. Op het einde van de oorlog werd hij gearresteerd. Hij stierf in Bergen-Belsen. De manier waarop hij medegevangenen hielp en troostte, maakte grote indruk. Campman werd na de oorlog in verschillende geschriften herdacht...

Johannes Hermanus Campman werd op 22 april 1897 in Arnhem geboren. Enkele jaren later verhuisden zijn ouders naar Velp. Jan werd leerling van de openbare school in de Tramstraat. Op 27 juli 1911 werd hij in Velp gevormd. Hij voelde roeping voor het priesterschap en werd ingeschreven op het gymnasium van de franciscanen in Megen. Zelf voelde hij zeer veel voor de Sociëteit van Jezus. Met dat doel voor ogen ging hij naar het college van de jezuïeten in Turnhout. De inval van de Duitsers in 1914 verdreef de jezuïeten echter uit Turnhout en dwong Jan terug te keren naar Nederland. Ook nu bleef het zijn innig verlangen jezuïet te worden, maar een maagoperatie, waarvan de ernstige gevolgen hem heel

zijn leven zouden achtervolgen, maakte het fysiek onmogelijk de stap naar het kloosterleven bij de jezuiten te zetten. Hij maakte nu enkele moeilijke jaren door. Omdat de lokroep van het religieuze leven bleef aanhouden, bood hij zich op 8 september 1918 aan als postulant in het kruisherenklooster van Sint-Agatha. Een jaar later, op 19 september 1919, deed hij in Sint-Agatha tijdelijke professie. Ook nu bleven fysieke problemen hem kwellen. Meermaals werd de rustige klooster cel afgewisseld met het ziekenhuis en de operatietafel. Daardoor kwam het dat Jan pas op 6 januari 1925 de eeuwige geloften aflegde. Hij verbleef toen al in Uden: vanwege zijn maagkwaal was hij naar Uden verplaatst, waar hij zijn intrek nam bij de zusters om beter verzorgd te kunnen worden. Mgr. Diepen wijdde hem op 15 juni 1928 in de kapel van Uden tot priester. Met pauselijke dispensatie betreffende de tussentijd werd hij op drie achtereenvolgende dagen subdiaken, diaken en priester gewijd. Negen jaar lang werd hij nu leraar fysica aan het college van Uden. Hij bezat een buitengewoon scherp verstand, niet alleen voor theologie en filosofie, maar ook op het terrein van de exacte wetenschappen. Hij was thuis in kunst en literatuur, muziek, fysica, sociale en economische kwesties.

In 1937 nam Johannes Campman gedurende een half jaar het pastoraat waar in Sint-Odiliapeel. Daarna werd hij voor een half jaar conventualis van het kruisherenklooster van Maaseik. Hij verleende er assistentie in de parochie. Op 1 juni 1938 werd hij benoemd tot tweede kapelaan van de parochie Velp. Ofschoon hij buiten het klooster leefde, bleef hij toch met hart en ziel gehecht aan zijn orde. Op de hoge feestdagen droeg hij zijn habijt met een haast kinderlijke trots.

Campman betoonde veel vaderlandsliefde. De nood van vele

DEVOTE GEDACHTENIS
aan den WelEerwaarde Pater

JOHANNES HERMANUS CAMPMAN,
O. S. Gr.

Geboren te Arnhem 22 April 1897.
In de Orde der Kruisheeren 8 September 1918.
Priester gewijd 15 Juni 1928.
Leeraar aan het college te Uden, assistent te
Maeseyk, plaatsvervangend Pastoor te Sint
Odiliapeel.
Assistent in Velp 1 Juni 1938.
In Deutsche gevangenschap 7 Januari 1944.
Overleden in het concentratiekamp Bergen-
Belsen 25 Maart 1945.

In het Vaderland gaf hij zijn strijden, in het concentratiekamp zijn lijden, in de parochie zijn toewijding en in het eenzame sterven zijn leven, alles voor dit eene groote doel: de eer van God, der zielen zaligheid en Neerlands vrijheid.

Ofschoon zijn lichaam steeds lijdende was, werkte hij met zijn rijke talenten onvermoeid en altijd opgewekt.

Zoo won hij de achting van ieder die met hem in aanraking kwam; van familie en vrienden een warme liefde, van de parochianen een blijvende dankbaarheid en van God den kroon der martelaren.

Niemand heeft grooter liefde dan hij, die zijn leven geeft voor zijn vrienden.
(H. Joannes XV: 13)

St. Jan

mensen oriënteerde hem naar het ondergronds werk. Daaraan gaf hij zich met een onweerstaanbare drang, misschien niet altijd met voldoende voorzichtigheid, maar met zulke ijver en stoutmoedigheid, dat hij in die kwade jaren velen heeft kunnen helpen. Zeer velen dankten aan hem hun levensonderhoud: levensmiddelen, bonnen, een veilig onderduikadres... Campman doorkruiste verschillende provincies en gaf berichten door die van belang waren voor de geallieerden...

Velp werd zijn laatste statie, want in de nacht van 7 op 8 augustus 1944 werd hij door de Gestapo vanwege zijn zeer intens illegaal werk van bed gelicht en via het huis van bewaring en een noodziekenhuis in Arnhem vervoerd naar het concentratiekamp in Vught. Een ondergrondse poging om hem uit het ziekenhuis te bevrijden mislukte. Toen in

september 1944 de geallieerden de Nederlandse grenzen naderden, werd Campman samen met 84 andere zieken in veewagens naar Duitsland vervoerd. Hij kwam terecht in het concentratiekamp Sachsenhausen (Oranienburg) bij Berlijn. Hier maakte hij zich bijzonder verdienstelijk door het uitoefenen van zijn priesterarbeid. Dag in dag uit bezocht hij zijn zieke vrienden, sprak hun moed in en gaf hun het H. Oliesel en de H. Communie. Zijn komst, schreef een medegevangene later, was een tijd van opleving voor alle katholieken in het gehele kamp. Op 19 september 1945 schreef Peter Lütshes aan mgr. Mutsaerts, bisschop van 's-Hertogenbosch een brief, waaruit we (in vertaling) het volgend fragment putten: "(...) Het bleek dat de Eerw. Heer bijzondere kennis bezat in de beoordeling van Röntgenopnamen van longlijders. Het kwam zover dat hij stilzwijgend onder het ziekenhuispersoneel opgenomen werd. Wij verzwegen dat hij clericus was en betitelden hem, overigens met recht, als Prof. Campman. Met den Eerw. Heer begon onder de katholieken, onverschillig van welke nationaliteit, een echte wedergeboorte op religieus gebied. Nu was het voor ons voor het eerst weer mogelijk regelmatig te biechten en te communiceren. (...) Hij was o.a. biechtvader van oud-minister Verschuur, van mijn geestelijken vriend den secretaris van Z.H. Exc. den bisschop van Roermond, Leo Moonen, dien ik, in opdracht van Pater Campman op vigilie van Kerstmis 1944 nog de H. Communie, verborgen onder een met kaarsen versierde dennentak mocht brengen, in de afzonderingsbarak van het ziekenhuis, terwijl de E.H. de barak voorbij gaande, Leo Moonen de absolutie gaf.(...)"

Vanuit Sachsenhausen werd hij op 11 februari 1945 op transport gezet naar Bergen Belsen. Hier werden de geestelijken gescheiden van de leken. Campman zag kans om zijn identiteit als priester te verbergen, niet uit vrees voor een slechtere behandeling, maar om bij

de andere gevangenen te kunnen blijven. Vlektyfus, een ziekte die alle gevangenen in hun verluide kleren steeds bedreigde, maakte in enkele dagen een einde aan zijn leven. Hij stierf op 25 maart 1945. Een medegevangene schreef van hem: "Eenzaam en verlaten is hij gestorven. Hij die alles deed om anderen niet eenzaam en verlaten te laten sterven."

Op het bidprentje kon men lezen: "In het vaderland had hij zijn strijden; in het concentratiekamp zijn lijden, in de parochie zijn toewijding, en in het eenzame sterven zijn leven; alles voor dit ene groote doel: de eer van God, der zielen zaligheid, en Neerlands vrijheid. Ofschoon zijn lichaam steeds lijdende was, werkte hij met zijn rijke talenten onvermoeid en altijd opgewekt. Zoo won hij de achting van ieder die met hem in aanraking kwam; van familie en vrienden een warme liefde, van de parochianen een blijvende dankbaarheid en van God den kroon der martelaren."

literatuur:

Janssen (R.) & Winkelmolen (P.), *Repertorium Canonorum Regularium Ordinis Sanctae Crucis 1840 - 1996.* Maaseik, Geschiedkundige Kring "Clairlieu", 1999, pp. 117-188

Schaars (A.J.), *In Memoriam pater Johannes Campman O.S.Gr. + 25 maart 1945.* in: Omhoog, weekblad van het aartsbisdom Utrecht, jg.14, nr.22, zaterdag 1 juni 1947

School (J.), *E.H. Joh. Campman.* in: Clairlieu, Tijdschrift gewijd aan de geschiedenis van de Kruisheeren, 1945, jg.3, pp. 63-64

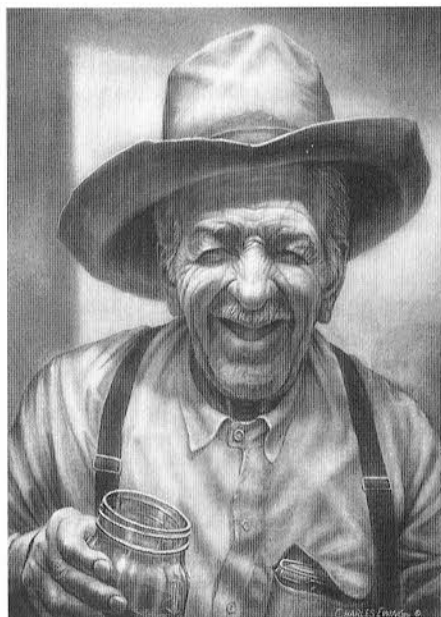
Van de Pasch (A.), *kruisheer Jan Campman.* in: Clairlieu, 1969, jg.27, pp. 112-113

DIALECT

Guido Gezelle in het "Maaseikers"

102 Harry Beenders

Onze geliefde Vlaamse priester-dichter Guido Gezelle (1830-1899) schreef in zijn unieke taal met West-Vlaamse inslag talrijke mooie en ontroerende gedichten, over het leven en de dood, over de natuur, over zijn moeder, over de Voorzienigheid... Bovendien schreef hij ook enkele gedichten met een plezierige en komische inhoud, die misschien minder bekend zijn. Eén daarvan is "Boerke Naas". Ondergetekende heeft er zich aan gewaagd dit gedicht om te zetten in het Maaseiker dialect.

BOORKE NAAS

Waem haet nog noeët het leedsje g'huurd,
det leedsje van boor Naas ?
't Is waor, hae haw gei lieëuwenhart,
hae waas pertang neet dwaas.

Boor Naas dae waas twieë rênjer goeën
verkoupe in de stad,
En brach, wi-j detter heivers kwaam,
zèsdówzend balle mèt.

Boor Naas, dae mer e beurke waas,
pertang waas sjerp van zin.
Hae góng en koch ziech ei pistaol
en staak dao kugel in.

En zoeë kwaam Naas mèt stepkes lich,
en mèt de bujjel zwaor,
Hae dach : 'ch moch lijje det iech thóws
en in me bèdsje waor.

Mer den opins, waat huurt boor Naas,
zjus achter 'm in 'nen trónk?
Dao reurt ziech get, dao loort ouch get,
Naas meinde detter verzónk !

En ieër det 't menke aosem kraeg,
zoedaneg waas 't óntstèld,
Dao snapden hem twieë vówste vas,
en 't ligk dao, naergeveld.

Hae huurde of hae zaag niks mieë,
hae veulde bekans niks,
Alleen mer detter e waope zaag
en zègken huurde... Iech sjeet!

Iech sjeet, es diech nów neet
op staonje voot di-j geldsj aafguufs,
En d'hòbs, es diech diech reurs, m'ne man
d'ne lèsten daag gelaef.

Boor Naaske dae ziech eedren daag
vi-jf zes onzevaders baejde,
óm lang te moge lieëve, dach
wi-j detter in nèste zaat.

Waat zal ze zègke, jankde Naas
es iech strak heivers kóm ?
Hae haet weer alles opgebuis,
dae zaatlap, nog 'ne kieër!

Daoróm m'ne vrundj, och estebleef,
Toeën des-te miech begri-jps,
Sjeet ins 'ne koeëgel doeër m'nen hood,
en spaar miech 't vrouwverwi-jt.

'ch Zal zègke es iech thóws geraak,
z'hobbe me gelsj gerouf,
En zoevööl sjilde het of iech kraeg
eine koeëgel doeër m'ne sówts !

Den deef, dae mieë van centen hól
es van boor Naas ze blood,
Sjoeët rap 'ne koeëgel doeër en doeër
het tupke van z'nen hood.

"Bedank" zag Naas, en pak z'ne jas,
Sjeet nog ins doeër m'ne slup.
Den deef lègk aan en Naaske hilt
ze weimeske gereid.

Zoeë, zaet dae sjellem, is 't nów good ?
Nae nae, zaet Naas, nog neet,
Sjeet nog 'ne koeëgel doeër m'n bóks
Den dènk me wi-jf, ech waor,
Det iech doeër ei mirakel bèn
óntsnap aan li-jfsgevaor.

De rouver zaet, nów zal 't waal goeën,
woe is d'ne bujjel, snel,
want 'ch hób noch ti-jd noch kugel mieë...
Iech waal, zaet Naas, iech waal !

Det nów pistaol haolt Naas tón ówt,
en sprikt : es diech diech neet
in ein twieë dri-j bi-jein en paks,
dów batteraaf, iech sjeet !

Iech sjeet, van es diech naoder kums
di-jne stómme kop in grujjs,
en es diech Naas nog bestieële wils,
laot di-j verstand neet thóws !

En loupe det dae sjellem deeg,
de bein van ónger ze li-jf,
Zoe hel det 't ónbesjri-jflek is,
wi-j snel det iech ouch sjri-jf !

Zoeë, m'n leef lu-j, det waas het den.
Det nów mer emes anders
e leedsje sjri-jf op boorke Naas.
Hae haw, 't is waor, gei lieëuwenhart,
Pertang, hae waas neet dwaas.

103

Een gouden jubileum: Rethorica en 1° Moderne 1955-56

104 Mathieu Sloomakers

In de helft van de vorige eeuw studeerden wij af aan het H.-Kruiscollege te Maaseik. Wij waren toen om en nabij de twintig jaar. Nu, een halve eeuw later, zijn wij zowat onze eigen geschiedenis geworden en kijken nostalgisch achterom.

Op 6 mei jl. vond onze vijfde reünie plaats. Wij zetten hiermee een traditie verder die wij 25 jaar na ons afzwaaien startten.

Alles verliep "intra muros": ontvangst op het college, museumbezoek (Sellbach, ursulinen), kruisherkerk, hotel Van Eyck.

Wij telden 24 deelnemers en 8 afmeldingen: op een totaal van 37 mogelijke deelnemers, lijkt ons dit een prachtige opkomst. Het verheugt ons natuurlijk dat de belangstelling voor dit soort bijeenkomsten steeds even groot is. Herman Hendrix kon het niet laten een nummertje te improviseren waarin hij het gebeuren als een sprookje betitelde: het is inderdaad ongelooflijk dat klasgenoten elkaar na 50 jaar terugzien en met elkaar omgaan en praten alsof het gisteren was. Wij waren elkaar echter nooit uit het oog verloren

en zoals gezegd was het onze vijfde bijeenkomst. Eerdere reünies vonden plaats in 1981, 1986, 1991 en 1998.

Er is in een halve eeuw veel veranderd zoals af te lezen valt op bijgaande foto's. Onze titularissen en de meesten van onze leraren waren kruisheren (in het voor de Maaseikenaren bekende habijt). Wat vroeger 1° Moderne of 1° Economische was, zou nu 6° Wetenschappelijke A of 6° Economische zijn. Wat wij vroeger rethorika noemden zou nu prozaïsch 6° Latijn - Grieks heten. Maar wie staat daar in deze tijd van razendsnelle veranderingen nu bij stil?

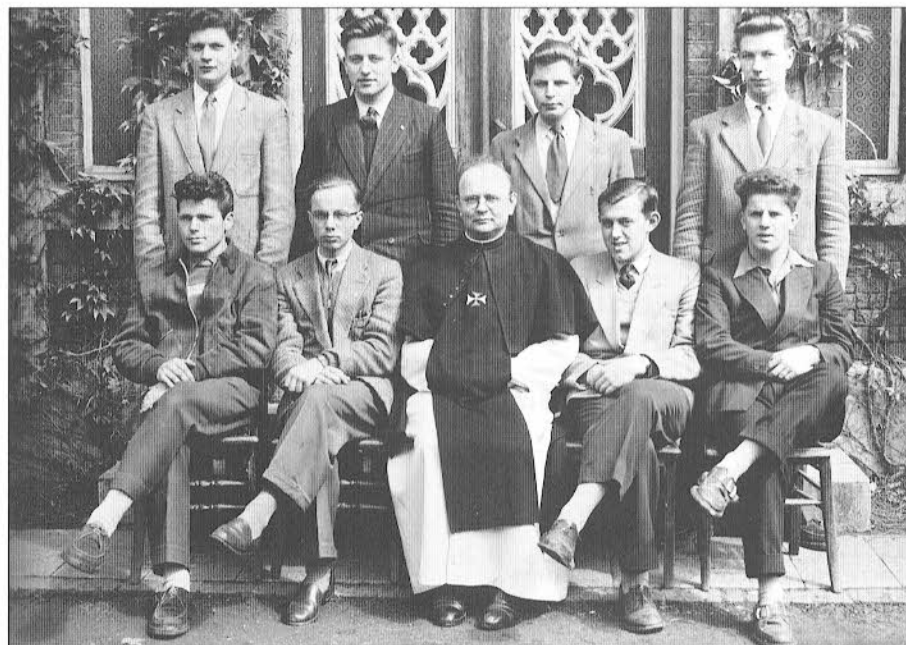

Foto 1ste Moderne / 1ste Economische: staande van links naar rechts: Gonnissen Michel, Wertelaers Eduard, Kubben Martin, Baeten Pierre; zittend van links naar rechts: Vanduren Frans, Hendrickx Hubert, Kruisheer Fijneberg, Bronneberg Hubert, Smeets Louis.

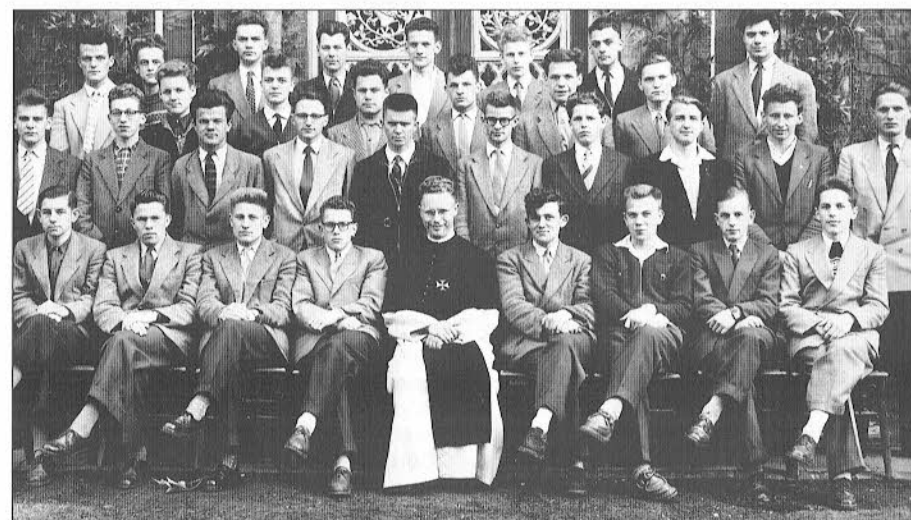

Foto Rethorika: 1° Rij (L naar R): Schippers Theo, Vleeschouwers Cornelis +, Stockbroeckx Pieter, Franssen Justin +, Kruisheer A. Put, Peeters Lambert, Mathijs Theo, Cuijpers Lowie, Vinken Mathieu; 2° Rij: Hendrix Eric +, Doyen Cor, Dirckx Jean, Bauduin Jozef, Henckens Piet, Simons Guido, Schiepers Pierre, Sloomakers Mathieu, Kravanja Romain, Welkenhuyzen Tom; 3° Rij: Demandt Robert, Hendrix Herman, Tiesters Jean, Van Doren Hugo, Vanbergen Paul, Bierens Mathieu; 4° Rij: Berghs Theo, Maes Jean-Pierre, Uytendaele Karel, Smeets Theo, Robben Jos, Brabants Alain, Maessen Robert, Theuwissen Piet.

anderendaags bereid werd. Deze zuurdesem zorgde voor een zeer speciale smaak die door kenners gewaardeerd werd.

Boekweitmeel had het nadeel zich niet lang te bewaren. Erg vlug ontwikkelden er zich wormpjes in. Het meel werd daarom in een blikken koekendoos bewaard en oudere Kempenaars staken er enkele verse berkentwijggjes bij. Men geloofde dat deze takjes de aanmaak van wormpjes tegenging.

Een leuke merkwaardigheid is wel de naam van deze graansoort. Het eerste lid van de samenstelling boek is de oudere vorm van de boomnaam *beuk*. De driehoekige vorm van de graantjes lijken namelijk op beukenootjes. En het tweede lid *weit* is het oude Nederlandse woord voor *tarwe*. In het Engels wordt tarwe trouwens nog steeds *wheat* genoemd. Boekweit betekent dus niets anders dan beukentarwe

Doch laat ons terugkeren naar onze weg die jammer genoeg niets met

boekweitkoek te maken heeft. De weg dankt zijn naam aan de Maaseiker familie *Bouquet*, *Boeket* die daar in het Ven heel wat grond bezat. In notariële akten uit de 17de, 18de eeuw treft men regelmatig leden van de familie aan, maar dan in de meest bizarre spelling zoals *Peter van Boquet* of *Jacob van Boeket*.

De oorspronkelijk Franse familienaam *Bouquet* is het verkleinwoord van *bouc*, dus bokje. Waarom de eerste drager van deze naam door zijn medemensen zo werd genoemd, laten we over aan de

fantasie van onze lezer. Maar ook in het Nederlandse namenbestand is de naam *De Bock* niet uitzonderlijk. De weg heette oorspronkelijk dus *Bouquetterpaet* en wat zich in de loop der jaren heeft voorgedaan, wordt in de taalkunde volksetymologie genoemd. Toen de familienaam *Bouquet* in Maaseik niet meer voorkwam werd in de volksmond de naam van veld en weg verbasterd tot iets herkenbaars en omstreeks 1846 was de Boeketterpad een *Boekweiterweg* geworden.

Toponymische praatje

Een Boekweitstraat in Maaseik?

106 Martin Boonen

Iedere zomerse fietser kent zonder twijfel de weg van het Ven naar het Ophoverveld, die haast parallel loopt met de Venlosesteenweg.

Tegenwoordig vormt de weg een deel van de Javanastraat, maar op de Atlas van de Maaseiker Buurtwegen uit 1846 staat hij aangeduid als Boekweiterweg.

Een doodgewone naam voor een veldweg in een agrarisch gebied, zal de lezer nu denken. Want boekweitteelt trof men niet alleen aan in de zandige Kempen, ook in Maaseik werd boekweit verbouwd. Zo werd in september 1757 door de stadsraad de jacht verboden omdat "de boeckweit int Bleumerveldt en int Hepperveldt noch niet afgemayt" was. En trouwens ook in het Ezeven trof men in de 18de eeuw nog boekweitvelden aan.

Toch was *bookeskook* (boekweitkoek) een bij uitstek Kempens streekgerecht. Volgens oeroud gebruik diende hij met karnemelk bereid te worden en de kom waarin het deeg werd bereid, werd na afloop liefst niet gewassen. Zo vormde zich door de deegresten een soort zuurdesem waarop dan het deeg voor 's

In memoriam René Pex

(° Geistingen, 24-06-1932
(† Maaseik, 18-12-2005)

107

Rik Nullens

In de week van Kerstmis 2005 bereikte ons het droeve bericht dat René Pex op 73-jarige leeftijd van ons was heengegaan.

We hadden René en zijn vrouw Jessy al een tijdje niet meer opgemerkt. Ze vertoefden nochtans graag en bijna dagelijks in Maaseik. Hier en daar werd al gevraagd: "Höbs diech de meester nog gezeen, ister krank of zoeë?" En ja, René was ziek, ernstig ziek en het werd een zeer ongelijke strijd die hij onmogelijk kon winnen.

René werd op 24 juni 1932 in Geistingen geboren maar groeide op in Kessenich en liep school aan het Technisch Instituut van Sint-Jansberg. Op jonge leeftijd verkoos René om naar het leger te gaan bij de Luchtmacht. Kort voordat hij in 1959 in het huwelijk trad met Jessy Marot, die in de 'Ijskelder' in de Hepperstraat woonde, stapte hij uit het leger en ging les geven aan het Koninklijk Technisch Atheneum en dat tot aan de dag van zijn pensionering. Hij was gefascineerd door de luchtvaart en alles wat daarmee te maken had. René was ook een verzamelaar en hersteller van oude uurwerken en klokken.

Na een vol jaar sleutelen sloot hij in 1996 succesvol de restauratie van het oude torenuurwerk van het Stadhuis in Maaseik af en schreef er een klein boekwerkje over: "Het mysterieuze torenuurwerk van het Maaseiker stadhuis".

In mei 1981 verscheen van zijn hand in de serie "Cultuurdragers van het Maasland" het genealogisch werk "De familie Pex in de beide Limburgen".

René Pex viel op door zijn grote technische begaafdheid en belangstelling enerzijds en door zijn grote dienstbereidheid en vriendelijkheid anderzijds. Gaven die ertoe leidden dat René in Maaseik en daarbuiten een alom gerespecteerd en graag gezien mens was. Wij zijn dan ook blij om zo'n man als René Pex gekend te mogen hebben!

Uit het rijke Roomse leven

Pastoor Severijns

108 Martin Boonen

In het parochieblad Sint-Catharinaklokje van 4 februari 1951 lazen we volgend artikel, waarschijnlijk van de hand van Bernard Claessens. We laten de tekst hier onverkort volgen.

Zelfs de oudsten onder ons hebben die goede oude volkspriester niet meer gekend, maar in onze jeugd leefde hij nog volop voort in de volksmond. Hij was geboren in Ophoven ten tijde dat de toenmalige verbonden legers oprukten naar Waterloo om Napoleon voorgoed te verslaan. De gekende Duitse generaal Blücher, die te

Waterloo een grote rol speelde, was toevallig ingekwartierd in het huis Severijns, toen de toekomstige pastoor daar ter wereld kwam, en was zo ingenomen met de kleine boreling, dat hij hem zijn gouden horloge als aandenken schonk. Dit horloge werd steeds bewaard bij de familie Schoolmeesters. Severijns bracht zijn gans priesterleven door als kapelaan te Maaseik, maar in de omgang werd hij nooit anders genoemd dan pastoor Severijns, waarschijnlijk omdat hij de kruisherkerk als hulpkerk bediende voor de terugkeer der kruisheren in onze stad.

Hij woonde op de Bosstraat bij de juffrouwen Schoolmeesters in het huis "Den Engel", toenmaals het grootste ellenwaren magazijn.

Hij was zo bemind en populair om zijn grote toewijding en liefdadigheid, dat niets hem kwalijk werd genomen, want allen wisten hoe goed hij het meende met zijn Maaseiker volk en vooral met de jeugd. Hij mocht bij het catechismus geven een karwats onder de arm hebben en er zo nodig een lastige bengel een streek mee over de rug geven.

Als kwajongens heimelijk op de wal voor geld speelden en pastoor Severijns kwam aangewandeld, dan klonk het: "Dao is de pastoeër" en ze poetsten de plaat en lieten alles in de steek. Hij raapte dan netjes de centen in zijn bonnet om ze in Sint-Antoniusofferblok te steken.

Eens was er grote missie en de pastoor ging ter kerke. Voor hem ging een vrouwtje met een grote kapmantel, zoals toen nog veel gedragen werd. Maar onophoudelijk liet het menske een verdacht geluid horen onder haar mantel. Op de duur kon de pastoor zijn lach niet meer houden en zei: "Maar moederke toch, hoe lang zal dat nog duren?" Het antwoord was: "Nog acht dagen, Menieër pestoeër." Blijkbaar bedoelde ze dat de missie nog 8 dagen zou duren. "Oei, oei", lachte de pastoor, "maar dan...", en wat hij erbij zegde zal ik hier maar niet neerschrijven.

Wondere histories werden verteld over zijn goedheid, want hij gaf alles weg, zelfs

ondergoed en nieuwe kousen en schoenen. Op de preekstoel kon hij duchtig de waarheid zeggen en zelfs in het plat Maaseiker dialect. Zo de fameuze preek toen hij het had over de modejuffers van die tijd: "Den kómme ze nao de kèrk, gestrikt en geflikt. Katte póchele make óm de jónkmans te verleije. En In den Engel, dao stuit het te krejje".

Moest de goede man nu nog eens terugkomen, in onze tijd van permanente en lippenstift, nylonkousen en nagellak!" Hij moet overleden zijn rond 1870.

Tot daar de tekst van Bernard Claessens. Een tekst die enige aanvulling nodig heeft.

Jan Mathijs Severijns werd inderdaad geboren in Ophoven, maar al in 21 april 1793, generaal Blücher was dus toen nog niet op weg naar Waterloo. Bij de geboorte van Severijns was hij dus zeker niet in Ophoven aanwezig.

In 1817 werd Severijns aangesteld als tweede kapelaan van de parochie Maaseik, waarvoor hij van de kerkfabriek jaarlijks 600 fr. ontving en 150 fr. van de stad plus woonst met groentetuin in de

oude kapelaniij. Toch weten we dat hij een tijdlang logeerde in "De Engel" aan de Bosstraat bij de dames Schoolmeesters.

Kapelaan Severijns was inderdaad een graag geziene figuur in Maaseik, maar zijn grootste verdienste was zonder twijfel het feit dat hij de kracht was achter het initiatief om de zusters Ursulinen naar Maaseik te halen om er in het oude klooster van de minderbroeders een meisjesschool en een pensioonaat te beginnen. In 1835 slaagde de kapelaan erin van Jan Lodewijk Nyssens het oude minderbroederklooster in de Boomgaardstraat te kopen. Twee jaar later startten 5 ursulinen er een lagere school en een pensioonaat voor jonge meisjes. kapelaan Severijns werd dan ook de eerste rector van deze instelling die anderhalve eeuw een belangrijke rol in het openbare leven van onze stad heeft gespeeld.

Pastoor Severijns overleed te Maaseik op 26 juli 1878 op de gezegende ouderdom van 86 jaar.

Wist ge dat...

Jozefien Dirx uit Maaseik de eerste plaats behaalde in de categorie 8-13 jaar tijdens de finale van het 3de Maaslands Songfestival, georganiseerd door Muzemix, dat op 27 mei jl. gehouden werd in de schouwburg van Maasmechelen.

Jozefien won deze inter-Limburgse finale met het liedje 'Kalleke' uit de musical Uilenspiegel. In de leeftijdscategorie 14 tot en met 19 jaar was Desirée van Deursen uit Geleen de beste met 'Our Farewell' (Within Temptation) en in de leeftijdscategorie 20+ was het Kelly Damoiseaux uit Munstergeleen met 'Foolish Games' (Jewel) die door de

vakjury als winnares werd uitgeroepen. De preselecties werden eerder dit jaar gehouden.

1830: De vrijwilligers van Maaseik

110 Marcel Cuyx

In vorige nummers van "de Maaseikenaar" werd verteld wat er gebeurde in Maaseik tijdens de Belgische omwenteling van 1830. Revolutionairen, onder leiding van André Paumen, hesen de Belgische vlag op het stadhuis en stelden een nieuw gemeentebestuur aan. Enige dagen later richtte diezelfde Paumen een compagnie vrijwilligers op. Deze compagnie nam deel aan de inname van Venlo en het beleg van Maastricht.

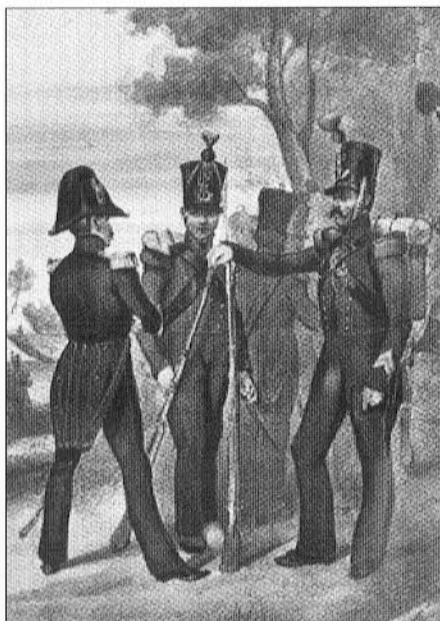
Tijdens de muiterij van de troepen van generaal Mellinet bleef de compagnie van Paumen trouw aan het wettelijke gezag en koos dadelijk partij voor generaal Van den Broeck. In het voorjaar van 1831 werd de compagnie opgenomen in het nieuwe 3de regiment Jagers te voet. Allicht gaven verscheidene vrijwilligers dadelijk of na verloop van tijd ontslag uit het leger; er waren er natuurlijk ook die bleven en een carrière opbouwden als onderofficier of officier.

De onderofficieren zullen wel voor altijd in de nevelen van de geschiedenis verdwenen zijn, maar gelukkig voor de (amateur)-historicus worden de dossiers van alle

Belgische officieren bewaard in het archief van het Koninklijk Legermuseum te Brussel. Na wat zoeken bleek dat 6 Maaseikse vrijwilligers het tot officier gebracht hebben in het Belgische leger, nl. André Paumen, Guillaume Lorel, André Berben, Bernard De la Montagne, Laurent Nijssens en François Ritzen.

Over André Paumen en Guillaume Lorel werd verteld in vorige nummers van de Maaseikenaar: André werd kapitein 1ste klas en Guillaume Lorel luitenant-kolonel¹.

François Joseph Ritzen werd geboren in Maaseik op 28 september 1806 als zoon van François Ritzen, handelaar, en Gertrude Bous. Hij werd tweede luitenant op 18 februari 1831 en ging dan, zoals alle Maaseikse vrijwilligers, over naar het 3de regiment Jagers te voet. Dit regiment was gelegerd tussen Roermond en Venlo toen op 2 augustus 1831 de Hollanders België binnenvielen, maar het nam niet deel aan de gevechten. Onder druk van de grote

Officier en soldaten Jagers te voet, 1831

mogendheden moesten de Hollandse troepen trouwens al na tien dagen de vijandelijkheden staken. Wel was tijdens die tien dagen duidelijk gebleken dat het Belgische leger niet veel voorstelde. Een grote schoonmaak was nodig. Teveel lieden hadden tijdens de revolutie bliksemcarrières gemaakt. Koning Leopold I, zelf een oud-militair, ging er met de grove borstel door: officieren die in opspraak waren gekomen omdat hun gedrag onbetamelijk was, werden voor de krijgsraad gedaagd; daarenboven moest elke officier een examen afleggen. Wie niet slaagde werd gedegradeerd of ontslagen.

Het toeval wil dat het verslag van het examen dat Ritzen moest afleggen, bewaard is gebleven. Het gaat als volgt:

Examen de Mr. Ritzen, lieutenant 1° bataillon chasseurs

À quelle époque et pourquoi a-t-il commencé à servir?

À la révolution, pour servir sa patrie

Comment a-t-il commencé à servir?

Dans une compagnie de volontaires

Het eigenlijke examen wordt mondeling afgenomen en Ritzen brengt er niet veel van terecht. "Maar," zegt hij niet erg subtiel, "dat komt omdat ik altijd ten dienste moest staan van generaal Van den Broeck!"² Of die verwijzing naar de generaal hem geholpen heeft, weten we niet, maar Ritzen slaagde!

Hij blijft dus tweede luitenant maar zijn carrière is van korte duur. Op 1 december vraagt hij eervol ontslag uit het leger met een vergoeding voor de bewezen diensten en de opofferingen die hij zich getroost heeft voor het vaderland.³ Zijn commandant schrijft in de kantlijn: "le petitionnaire promettait de faire un bon officier". Op dezelfde dag schrijft zijn beschermheer, generaal Van den Broeck dat hij de aanvraag van

Ritzen steunt, want "door zijn gedrag, zijn ijver en zijn toewijding heeft hij de achting van al zijn oversten verdiend, en die van mij in het bijzonder."

Maar dat helpt allemaal niet. Op 13 december krijgt hij bericht dat zijn ontslag aanvaard is, maar zonder vergoeding. Ritzen geeft het niet op en stuurt een nieuwe aanvraag in op 17 december: zijn moeder is oud en weduwe, hij heeft 8 broers en zusters. Hij is nu verplicht een schitterende militaire loopbaan af te breken en zijn familie heeft hem zo lang moeten missen, terwijl hij "chef d'affaires" was.⁴ Op die tweede aanvraag kwam geen antwoord...

Bernard F. De la Montagne werd geboren in Brussel in 1800. Hij moet een bemiddeld man zijn geweest want hij bezat tenminste één koets en twee paarden⁵. Net als zijn vriend Ritzen werd hij op 18 februari 1831 benoemd tot onderluitenant. Toen het 3de regiment Jagers te voet gevormd werd, ging hij over naar dat korps. Hij nam ontslag uit het leger op 12 oktober 1831.⁶

Laurent Hubert Nyssens⁷ werd geboren in Maaseik op 11 februari 1792 als zoon van Jacobus Josephus Nyssens en Maria Eyckholt. Hij diende als fourier in het Franse leger van 11 januari 1810 tot 16 februari 1811. Op 20 oktober 1830 sloot hij zich aan bij de compagnie van André Paumen en werd onderluitenant op 18 februari 1831. Hij muteerde naar het 3de regiment Jagers te voet en nam ontslag op 12 oktober 1831, maar met een vergoeding van fl. 180! Hij had dus meer geluk dan zijn vriend Ritzen.

André Berben werd geboren in Maaseik op 19 brumaire An 7 (9/11/1798) als zoon van Antonius, schoenmaker, en Anna Catharina Geelen. Hij nam vrijwillig dienst op 5 mei 1814 in het 3de "Belgische" infanterieregiment en bleef in dienst tot 1 november 1820. Toen ging hij met verlof. Op 15 mei 1821

nam hij opnieuw dienst, maar nu in het 5de bataljon artillerie. Het volgende jaar werd hij bevorderd tot sergeant en hij bleef in dienst tot op 15 oktober 1827, toen hij met verlof werd gestuurd. In 1830 sloot hij zich aan bij André Paumen, werd onderluitenant op 18 februari 1831 en ging over naar het 3de regiment Jagers te voet. Hij bleef in dienst, net zoals zijn vrienden Paumen en Lorel. Hij muteerde redelijk dikwijls, naar het 19de regiment in 1837 en het 18de in 1839. In dat jaar werd hij bevorderd tot luitenant. Hij ging op rust de 1ste juni 1846 en stierf op 8 oktober 1851.

Noten

- 112 1 Zie M. CUYX, *Guillaume Alexandre Lorel, oud-strijder 1830*, in: de Maaseikenaar, 2003,2, blz. 69-71 en idem, *André Paumen krijgt het Croix de Fer*, in: de Maaseikenaar, 2006, 2, blz 84 e.v.
- 2 "Allègue qu'il n'a pas pu s'instruire dans les règlements militaires, ayant été employé chez Mr. Le Général Van den Broeck, paraît avoir de bonnes dispositions"
- 3 "quelque gratification pour les services rendus et les sacrifices que j'ai fait à la Patrie"
- 4 In 1840 is hij inderdaad eigenaar van een pijpenfabriek in de Grote Kerkstraat
- 5 Register gemeenteraad Maaseik: 27 mei 1831: "Sr. De la Montagne demande 100 fr. Pour une voiture à deux chevaux prise en réquisition par un membre de la régence (Smeets) pour transporter à Hasselt le général hollandais fait prisonnier à Venlo, laquelle à son retour s'est trouvée délabrée et privée de ces principaux objets d'ornement et d'utilité"
- 6 Het dossier De la Montagne is verloren gegaan
- 7 Het dossier Nyssens is verloren gegaan

Wist ge dat...

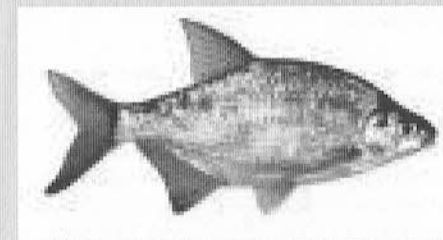
De elfde Inter- Limburgse Boekenbeurs eens temeer een succes!

Heel wat geïnteresseerden snuffelden in en kochten uit het gevarieerde aanbod van vooral Limburgse, oudere en recentere uitgaven. Bij de opening werd Tony Van Wijck kort gehuldigd omdat hij 10 jaar met immer stijgende belangstelling en spankracht die boekenbeurs organiseerde. Ook werd de tweejaarlijkse Pater Sangersprijs(2005) namens de Maasketen Jan Van Eyck en de Pater Sangerskring uitgereikt aan de Kunstkring Arnold Sauwen uit Stokkem. De kunstkring kreeg de prijs voor het werk dat de leden al 25 jaar in Stokkem realiseren: oprichting van monumenten, verfraaiing van gevels, de uitstraling van de rietnijverheid, literaire avonden, dialectacties, tentoonstellingen en de uitgave van een verzorgd tijdschrift. Zij zijn de waardige opvolgers van de Geschied- en Heemkundige Kring " Het Land van Thorn", hun Oost-Limburgse collega's die deze prijs in 2003 wonnen. Proficiat aan allen!

Korte inleiding op onderstaande dialecttekst van Theo Kees
De taalgebruiker bezigt zelden losse woorden .Hij spreekt in gestructureerde zinnen met woorden die soms ingewikkelde betekenisverschillen hebben. Losse dialectwoorden in een korte zin, zijn eventueel al boeiend studiemateriaal. Het wordt echte, levende taal in de context van een verhaal, zeker als er ook nog naast beschrijvingen ook dialogen in voorkomen. Dat kan ook in een streektaal, lees maar volgende tekst.

't Is vreugjaor en in mi-jn herinnering zeen iech de lówkes en briëesems paaje tösse de lisse en de dujvelsklöppele. Iech bèn nog e menke en zit mèt me vèssegaerdsje ónger aan het water.

Briëesem (braseem)

Op m'ne sjouwer zit 'n daölke. Det höb iech taamgemaak. E paar aenje taatere gunjer. 'n Bi-jmös en 'n bookesvènk - of is het e pötterke - zeen ruzjing aan 't maake uver e rupske. In de daörehègk achter miech zitte möskes ówt de zon.

113

Mezeiker dialecverhaal:

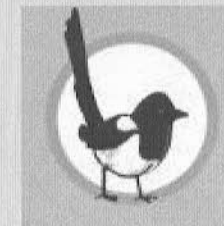
KÈNJRLEEF, WAAT E FIEËS!

Theo Kees

Wandelentaere langs het Maeske mèt me kleinkènsj zeen iech inins miechzelf loupe rujm 'n hawf ieuw trök. Mi-jn ieëpke is 'n nówsjierige naas en dus vertèl iech 'm waat er zoe-al gaonje waas in mi-jn wónjerjaore.

Boeëve miech vlujg "ne stoeëtkop. Dae haet lichelek 'n haeske in de mot róntelóm in de klieë. De kieërsebuim in de bóngerd stoeën in bleuj - waat 'n prach - en de wèjje stoeën vol bleikbleumkes en kirkesluuëfels. Vuur de livrouwsjeunkes is 't nog te vreug. Dees plek is bekoeërelekeid en leeflekeid, e löstoeërd vuur alti-jd in me geheuge gefrif.

Tösse 't aenemoos bewaeg mi-jne stop. Det duit m'n hertsje bónke. Is het eine juddebaars of 'n kówmówl? Nae, 't is mer e steinbi-jterke. 'n Aester en 'ne merkof aan gene kant sjrikke effen op.

Merkof (Vlaamse gaai) Aester (ekster)

'Ne broeëdvèsser in ze pónstje haolt zen fówke op. 'n Ków kump effe ki-jke nao 't krónkele van de ieële en 't spartele van de kerp en de honskówte. Alles geit nów in 'n manj. Iech doon ene nówwe pieërlink aan den haok en de mansmins vuurt wujjer.

Opnów is me stópke ónger. Ao ! 'n Waterspén is trop goeën zitte. Ouch e paar pupkes in 'ne strówk get daojerop hóbbe det in de gate. E rëndsj dówt tieëge den draod. Iech versjrik miech, lits aaf en ligk in 't water. E pónstje vaerdevaas en get dujvelsdrek bèn iech kwi-jt. Es iech nów mer gein pette kri-jg bi-j ós!?

114

Iech klèj miech ówt, kóm ówt de sjeem en hang m'n humpke, me bukske en me kazzekaake aan eine sówts. 'n Boeëteram met sjónk en 'n tartepóng doon den ieëlenj rap vergieëte.

Jasses! Dao kump inins de wènsj op. Dae zit in het verkieërd gaat. Den mer heivers. 'Ne woeërd haet det begrieëpe. Hae kri-jg de res van het voor en ouch nog e paar niknekskes.

Iech gaef me slókmujlke e keukske en 'n poeën en zèng ówt eige äövve e leedsje vuur mi-jne sjat.. "Verloeëre paredi-js" De zón stuit ongertósse hoeëger. 't Is twieë maonsj later. Mèt me sjelmke zit iech op mi-jn hówke op 'n koëeremi-jt.

Koëeremi-jt (korenmijt)

Me döpke zit tieëge miech aan. Hae spitst al z'n oeëre.

Es iech m'n ouge tów doon, zeen iech e bi-jderhendsje det wirkt op 't veljsj. Iech hób ene kasjpoesjaer aan en draag

klumpkes aan de veut. Iech bènj de sjobbe en zet ze in huip. Vuuër miech vilt "ne lieëwerik ów-te loch. Mèснаат zeen we. Es het twelf haet getrump, make we mallèt. Bokeskook mèt 'ne braoj - ei baar vet - en sjroeëp. Det smaak! Den kómme 't broeëd mèt gepieërsde kop aan de beurt. Vandaag is er ouch hieëske mèt zoomoos. Ieëte doon wieë wi-j sjeurendieërsers. Ouch de kael wuurt good gesmieërd. Me vader sjódt ziech nog e drópke in, luut miech effe suppe en guuëf miech ein ampel vleiskieërse. (vleeskersen)

Dae dènk det iech eine maag hób wi-j ein ieërpelekówl. Impassant maakt er miech e fluitsje van huujlentuujl. Det duit de hits vergieëte. Achter miech huur iech het kórré van enen hoeërn mèt ze zi-jke. Eteleke aomzeiksels en 'n sjaldaes ambeteere miech . Daobi-j hób iech nog ene waegesji-jt.

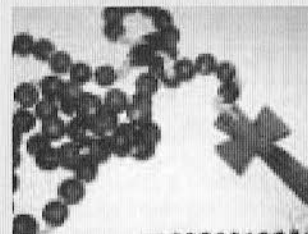
Aomzeiksel (mier)

Sjaldaes (steekvlieg)

Dao kump eine geisselik vurbi-j. Moorzieëlig allein is-ter. Hae zaet os vruntelik goojendaag. Hae pvevelt get

uver "in het zweet uws aanschijs..." Tegeli-jkerti-jd dènk iech aan de klip in de kirk. Den verdeent dae ze toch get gemekkeleker. Gezwank geit er doeër mèt het bieëje van 'n nösterke.

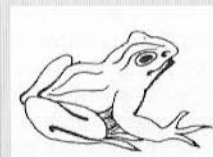
e nösterke (paternoster)

Op den hoeëf zeen de blènje tów. De hits duit de vórf aafblajere. Op de latèj stoeën geraniums en ónger de kaanjel woëne zwelfkes. Gleujheit is 't nów. Bènkelik! De loch zindert. Iech bènj gans aan, mer es-te kni-jn höbs, höbs-te - volgens mi-j vader - ouch kuuëtele.

Sebi-jt mot iech nao Fi-jke vuur mówzekuuëtelkes vuuër op de boeëteram. Ouch borssókker, fleerbolle en 'n fles zjenever mótt iech mètbrènge. Erremooi kenne wieë neet. Es iech op d'n dèn m'ne fits pak, stujft 'n klók weg. Uverendweer löp ze van alerasie. Ongerwieëge stap iech effen aaf bi-j de wi-jjer en konstateer det de kówleköpkes al vette

e koeëleköpke (kikkervisje)

'ne kwakkert (kikker)

kwakkerte gewoeëre zeen. Vanaovend ieëte we krepkes in de sop en sjónk van aan de plefóng en e paar póleikes mèt nog get prówme daonao, ringelotte. Waat mechtig , mer 't stilt rejaol den hónger. Tot den maag iech spuuële

ónger de lénjebuim mèt de kènjer van de naobers. We hangen anein wi-j klet. Naoluiperke, kaatsebelke of mètte reip spuuële, sjotte of stèlte loupe. Of goeën we vandaag noormenke spuuële of mèt de katteprul op de pónstjes vlamme? Manjefik, wi-j wieë geneete!

Mörge is 't rözdaag. Den goeën we waolbieëre plókke. De braombieëre en de kroonsele in

Waalbieëre (bosbessen)

de mosem zeen ouch ri-jp. En den vergieët iech de mi-jmerte nog. Mer ieërs mótt iech sjóffele tósse de junkerkes en het vrattekrowd. De unne en de sjerlotte ligke al te druuege. Tieëge de meelje mótt iech einen ummer luuëter op de moeëre sjódde.

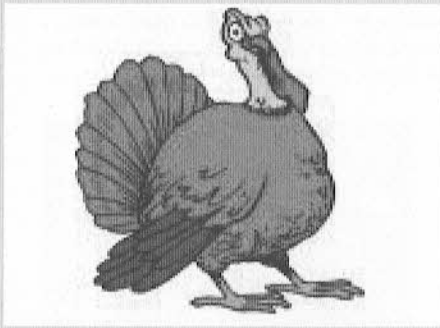
Me moder stuit aan de moojl den deig te knieëje. Den oeëve brandt al; we stoeëke mèt hout ówt de mótterd. Minsleef, dao zit tiech get ongesi-jfert ónger. Mer bang bènj iech gaarówt neet... Nao 't ieëte mótt m'ne pa nog mèt e rènsj nao den deur. Al e paar daag tóchtigt!

Junkerkes (Duizendschoon)

115

Zelf voor iech de kni-jn ónger de sjop: ein moor en zieëve rammelaers. Toch get vermeujend vuur det erm meurke. Mörge geit er eine op het vètplenkske. De sjrówte en de sjiëper gaef iech den uversjoeët ówt de kuuëke en de girm mot iech nog goeën tujjere.

Sjrówt (kalkoen)

Ouch mótt iech nog effe nao de dujfkes op de spi-jkert, want mi-jn breurs höbbe get sjrik vuurde spènne in hun gewieëve ónger 't dieëkske. Den was iech miech aan de pómpstein en effe later ligk iech - iech bèn gans aan de lat - op mi-jne rögkestrank ónger de panne. Waat 'n voldoning, zoeën drök lieëve. Hi-j is gein plaats vuur hónsvotte, klómpleklaoze, vówlensers of unnese. Zoeë lank verhaal is waal genóg vuur det klein kópke van me rebbedepke. Mèt me leveke op m'n sjouwers en e wónderlek geveul van bènne kom iech thóws. Iech laot m'n vrouw raoje waat zoeëal in miech opgekómme is óngerwieëge.

Iech weit neet waat er mèt miech loos is. M'n heimwee in den ti-jd wuurt alti-jd mer groeëter. Of is 't den ti-jd van 't jaor? Allerheilige kump traan en daobi-j ligk er 'ne vrundj uver aerd. Kille Koeëb haet 'm nao 'n korte krengde gehaold. Jaomer, want dae mins waas nog lang neet van plan zi-jn valli-jze te make. Det haet miech gepak.

Mèt me wittékópke, me kleinkènsj, loup

iech uver e bèd van blajer. 'n Ujlke maak ziech oeërwót. 'n Vlóch kroeeënkraane veurt e drök gesprek. Lichelek geit het uver de minse di-j

Kroeeënkraan (kraanvogel)

op èlk heukske "ne wieëgwi-jzer mótte zette en nów ouch nog mèt 'n GPS-raazj aan de gang zeen. Det is lache gebloeëze hi-jboeëve. Iech bèn besjaemp ómdet di-j vuuëgel zoevâöl hai-tek in de vluuëgels höbbe.

Vandaag trèkke we nao 't brook op de nówwe wieërt. Dao höb iech miech get gerevot. Me jungske is e monter baaske mèt al hieël get bezèj. Ouch neet onieëve. En noeëjt prutelig of neppetig. E döpke om gruuts op te zeen. Det opraochele ambeteert 'm kennelek niks. Intiegendeil, het gaait 'm. In me geheuge roop iech het bóksemenneke in de groeëte sjoel bi-j de Krujshieëre trók. In de verte huur iech e paar hunj jónkere. Nae toch, het is ene jieëger. Es e paar sjuuët aafgoeën en einen haas dri-j saltoos maak, zit me möske mètte póppers en mótt er effe janke. De manskieërel mept oos langoeër vuur de zieëkerheid nog e paar kieëre achter zen oeëre en verdwi-jnt.

Uver de sjoel vertél iech 'm nów niks. 'N hawf ieëw Krujshieëre, det zou get vâöl wieëre vuur zoeë klein kènsj. Vuurluipig haw iech 't erbi-jj det de hieëre einen enormen indrök op miech gemaak höbbe in di-j lang kleier achter hunne

pepitter en dets te diech de hieël les neet mochs reppe of reure, mer det dees hieëre nao korten ti-jd es vaders vuur os blieëke te zeen en noeët e kènsj trenseerde...

Lever vertél iech m'nen apekuuëtei uver mi-jn jaore es óndäög. Zoeë doon iech 'm 't verhaal uver mi-jn ervaringe mèt de baot dae miech ins danig haef aaf getrówf ómdet iech es bellinger aan de bènneroëje van 'n ingemaak verke van 'ne boor Dri-jk waas gewaes en daobi-j het breerke haw laote oeëpestoeën, zoedet e paar van z'n bieëste de turkse

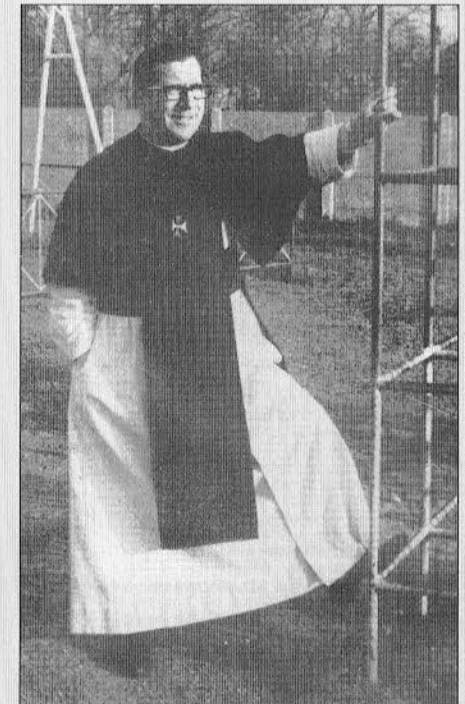
turkse terf (mais)

terf hawwe platgeloupe. Ongelökkiglek blaef iech, tón daen tówgenéjde mèt ene kop wi-j enen tujjerhamer miech gesjoeëte haw, in de braome hange zoeëdet iech 'n gemekkeleke proeëj waas vuur det dikzekske van 'ne sjampetter, dae doeër det kuuterbeurke gaw verwittigd waas. Mèt geine mwajèng kos iech miech ówt di-j lieëleke brieëme losmake. Noëjt höb iech zoeë in de labberente gezieëte. Bi-j ós kraeg iech ze tón ouch nog ins doeëreweg gerieëte. Men tenuuke waas allein nog good vuur de lómmelemanj. Allein m'n patsj haw de stri-jd uuverlaef. Groeëter ermooipens en ermenhals höb iech miech noeët geveuld. Nów nog höb iech gein gósting mieë in bènneroëie! Zoeën kènjerazie vuur 'n eppelke.

Patsj

Me menke ki-jkt es of ter der ouch niks mieëer aan kan doon en iech zeen zelfs e paar trãônkes in zen uigskes...

Eine krujshieër

Iech besjri-jf m'ne kleine sjörk nog mi-jn kentakte mèt de zwisj in de hoeëgmès en vuural mèt de hoeëgdaag en höb 't uver de kemi-jze aan de grens. Den wèt er

tenminste det di-j miech dek de oeëre hōbbe gewasse en det iech het e paar kieëre hōb mote besneete. Zoeën krikkel kènjerbeule. Mer good det ze di-j beroepe allang hōbbe aafgesjaf. De hoofdes mer get te begaffele of ówt te stieëke en ze hawwe diech al bi-j den haore. Det miech det nów nog op m'ne maag ligk haet m'ne jóng zoe gepak det er plots begint te sjrieëve wi-j e jónk verkske. Nateurlek zègk iech det nów neet zónger en uigske te pitse.

118

Ein uigske pitse

Den besjri-jf iech me daögeneetsje in dit late naojaor mer bieëter wi-j iech dik ein hawf ieëw trök saoves mèt mi-jne bómpa rónnd e gezellig borrend dujelke lówsterde nao de wóndere van het lieëve. Zoeë spraak er uver sneuk wi-j kaaimen of uver ieërpele zoeë groeët es 'n hótje moos. Groeëten indrök maakde op miech ouch 't bloodbaad det de loorjieëger, gestoeëke in e wit lake, op de snieë haw aangerich. Vuur miech sting het vas det 't gezameleke gauzebestand daobi-j 't luudsje haw gelag en det allein de allersnelste haeskes nog 'n kans hawwe gehad.

Aan 't trille van ze naeske zeen iech det 't toch weer te gruwelek is vuur zoeën onbesjrieëve blaad en beslówt den mer mèt get idielisser tafereele. Iech benaodrök het borre van het dujelke terwi-jl det bówte 'ne sniestorm losbrik. En weer zeen iech miech lieëvendig zitte, nów mèt e paar sjaopsmujlkes di-j iech nao bènne spâol en mèt de kestaanjele di-j póffe op 't staólke. Es mijne bómpa vuur get stoekes mótt goeën, wuurt er aan de duur gekiop. 't Is den órgelekrieëmer mèt z'n hieël pakkenoeëte. De mins kik wi-j 'ne kater

doeër zi-jn klitse. En ówwaal daen hieër van de ratte geneijd is, kènste hem bi-j zoeë waer neet bówtejasse. Effe later zit di-j krumpvot mèt e kieërswekske en get

Kieërswekge (worstenbroodjes)

krebbelkes same mèt ós lekker te koutwammese. Es zen vingers neet mieër zungele, kan het badjele en lampette pas good beginne. Godsgenaoje, waat en hoeëresjans hōb iech det iech det 'n hieël jeug lank allemaol maag mètmaake!

Es iech thóws kóm mèt mi-jne kepówn geit 't zjus uver elektroëenise awwers, ge wét waal... het ki-jkkesje en de kómpjoeter. Iech zègk niks mer zèng e kènjerleedsje vuur oos sjelmke. "Oma's aan de top" van K3...

K3

Jao, de mós mèt di-jnen ti-jd mètgoeën, vènj iech..

Mörge gaon iech weer wandele mèt Thomas, me leef kneijelke, en h'm verhâólkes en wóndere geschiedenis vertèlle en mi-jmere uver omaas en opaas di-j hun snoeëterköpkjes in oos **sjoëen modertaal** bli-jve verrasse mèt hun "zieleroersele" uver gistere en mörge.

Kènjerleef, waat e fieës!

Maaseik, stad aan de Maas

Kansen voor de Bleumerwijk Inspiratie voor kunstenaars en bouwmeesters...

Wim Corstjens

In brochures en nieuwsbrieven is steevast sprake van 'Maaseik Morgen, de toekomst van Maaseik', 'Maaseik, stad aan de Maas', een 'Maasboulevard', 'Wonen en winkelen langs de Maas', enzovoort. De 'Maas' wordt terecht opnieuw een belangrijke 'levensader' voor onze stad. De Bleumerwijk is rechtstreeks betrokken partij.

Op 5 oktober 2004 is op initiatief van OBM (Ontwikkelingsmaatschappij Binnenstad Maaseik) onder het voorzitterschap van de heer voorzitter erenotaris Bob Indekeu († 06-09-2005) een informatievergadering gehouden voor de bewoners uit de Bleumerwijk. Na afloop is een buurtwerkgroep Bleumerwijk (BWGB) opgericht van

119

bewoners en handelaars. Vandaag is de heer Frank Hungenaert voorzitter van OBM.

De BWGB zou onderzoeken op welke wijze de Bleumerwijk kan verbeterd worden en een voorname plaats innemen tussen de nieuwe projecten n.l. Kloosterbempden, de rotonde aan de Maas, de Dragetra-terreinen, de vernieuwde ziekenhuissite en de rest van de binnenstad.

De BWGB stelde een dossier op over **Maaseik, stad aan de Maas**, overlegde met de betrokken gemeentelijke en provinciale diensten en bezorgde de buurtbewoners een schriftelijke stand van zaken. De BWGB en OBM zijn ervan overtuigd dat, gezien het belang van de verschillende op stapel staande projecten voor Maaseik, het noodzakelijk is werk te maken van een **langetermijnvisie**.

Namens de BWGB organiseerde OBM een **gespreksavond** over Maaseik, stad aan de Maas op 31 mei jl. in het parochiecentrum. De ruim honderd aanwezigen maakten achtereenvolgens kennis met de visie van: Willy Miermans, mobiliteitsdeskundige; Jan Bolk, ir. HP Projektpromotie bv. (Maastricht) en Marcel Smets, Vlaams Bouwmeester. Moderator Marcel Leduc, cultuurfilosoof en voorzitter van Elementum vzw, legde

moderator Marcel Leduc

deze visies na de pauze voor aan onze beleidsverantwoordelijken: mevrouw Mariëtte Janssen, schepen van lokale economie en toerisme; de heer Jan Creemers, burgemeester Maaseik; de heer Ghislain Vermassen, eerste schepen ruimtelijke ordening en verkeer en de heer Dirk Verlaak, gemeenteraadslid.

Willy Miermans, Marcel Smets, Jan Bolk

De gastsprekers schetsten de unieke kansen die onze stad heeft en beklemtoonden het belang van een integrale, uitdagende visie binnen een realistische termijn. Zij pleitten voor een nieuwe visie op de Maasoever (+ Grensmaas) met aandacht voor nieuwe economische en ruimtelijke impulsen, versterking van cultuur, identiteit en imago. Men moet aandacht hebben voor het bouwen van een **weefsel** waarin nieuwe stedelijke functies verbonden worden met de stad (bibliotheek en museum). Fijnmazigheid is de boodschap.

Zij waarschuwden o.a. voor het ontbreken van een centrale sturing, de "blokken-aanpak" dat voor dode stadswijken zorgt en voor het verkavelingen per promotor.

De panelleden van het stadsbestuur bevestigden de visie van de deskundigen en illustreerden dit met actuele informatie over masterplannen en op stapel staande projecten.

Ghislain Vermassen, Mariëtte Mulders, Jan Creemers, Dirk Verlaak

De avond werd besloten met een schitterende evocatie van Maaseikenaar Raf Segers. Hij liet de aanwezigen genieten van zijn project **Mens en Grens**. In de zaal waren 6 grote panelen opgesteld en een maquette. Raf: "Het project is een zoektocht naar de combinatie van een brug en een gebouw met een duidelijke visie.

Cultuur, sport, ontspanning en sociale activiteiten over de grenzen heen. Het project is gelegen aan de Maas te Maaseik. De Maas vormt de natuurlijke grens tussen België en Nederland. De Belgische oever is een steile oever, die dient als dijk. De Nederlandse oever dient als overstromingsgebied en is dus een uitgestrekt natuurgebied. Op de plaats waar ik het bouwwerk zou willen plaatsen staat nu een bunker (aan de Belgische kant). De betonnen oorlogsbunker (WO II) die vroeger diende om de grens te beschermen gaat in dit project gebruikt worden als basis/fundament om grenzen te overschrijden.

122

Mogelijke functies voor het gebouw: wandelpad/fietspad (de huidige maasbrug heeft dit niet), restaurant, cafetaria, buitenterras, tentoonstellingsruimte (permanent Maasmuseum + wisselende tentoonstellingen), vergaderzalen, aanlegsteiger voor kajaks, sportaccommodatie ...

Inspiratie:

Een opvallend (grensverleggend) gebouw dat onmiddellijke aantrekkingskracht zal uitoefenen op de bezoeker, maar tegelijkertijd geïntegreerd is in het Maaslandschap. Natuurlijke materialen zoals maaskeien, verroest metaal (cortenstaal: een verwijzing naar de vroegere industriële grindontginning met verroeste metaalconstructies), glas (verwijzing naar water), eikenhout (afkomstig van de eik in 'MaasEIK'), arduin (Maaslandse kalksteen), beton (bunker) ... verwijzen naar de omgeving". Tot slot nam hij de aanwezigen mee op een virtuele reis door, onder, boven en in de overdekte brug.

Raf is intussen afgestudeerd aan de Kunstschool Genk en behaalde met zijn project dat kaderde in zijn geïntegreerde proef, de eerste prijs (95%).

Maaseiker curiosa: een 'gesigneerd' naaimachine-onderstel van A. Philips-Wijnen

Rik Nulens

Begin april, tijdens de 'goede week', werd in Maaseik een kleine ontdekking gedaan. Verscheidene Maaseikenaren hadden in het uitstalraam van een antiekzaak een naaimachine-onderstel zien staan.

Niets speciaals zal u zeggen maar dit gegoten onderstel was aan beide zijden 'gesigneerd' met de naam "A. PHILIPS-WIJNEN MAESEYCK". Kort daarop werden enkele foto's gemaakt van deze merkwaardige vondst.

Arthur Philips maakte deel uit van de bekende Maaseiker familie Philips. Eenieder herinnert zich nog wel Firmin Philips van de haute-couturezaak in de Bosstraat waar nu de parfumerie Margaux is gevestigd. En de ouderen onder ons weten misschien nog wel dat zijn vader, Fernand Philips, burgemeester was van onze stad in de periode 1933-1939.

We geven u nu een heel beknopt overzicht van de familie Philips en haar activiteiten.

Jacques Philips-Da(e)men

Jacques (Jacob) Philips werd geboren in Maaseik op 26 juni 1810. Hij trad op 12 april 1853 in het huwelijk met Anne

123

Elisabeth Da(e)men die op 15 april 1820 in Rotem geboren werd. Jacques was ingeschreven als 'Maître tailleur' en zijn echtgenote Anne Elisabeth als 'ménagère'. Hun eerste kind werd geboren op 1 december 1853 en kreeg de namen Joseph Henri Jacques Hubert. Op 14 oktober 1855 werd in het gezin Philips-Da(e)men dochtertje Marie Louise Séverine Eulalie geboren. Het derde (en laatste) kind uit het gezin Philips-Da(e)men was Hubertus Marcellus Mathijs Arthur, geboren op 14 november 1859.

Jacques bewoonde met zijn gezin het huis nr. 25 op de Markt in Maaseik (periode 1857-1866). Tussen 1890 en 1900 staat het gezin ingeschreven op de Markt 41.

Joseph Philips-Van Eyndhoven

Joseph Philips huwde op 7 november 1878 met de op 7 juni 1857 in Maaseik geboren Marie Régine Josephine Van Eyndhoven. Joseph begon samen met zijn echtgenote als 'négociant in ellewaren' (sic) de zaak 'AU BON

MARCHÉ' in de Bosstraat nr. 54. Van dit pand bestaat nog een mooie prentbriefkaart waarop te zien is dat Joseph o.a. 'machines à coudre' (naaimachines) verkoopt. Enkele exemplaren staan voor het huis op de stoep uitgesteld. Verder wordt er publiciteit gemaakt voor matrassen. Of deze naaimachines ook gesigneerd waren is ons tot op heden niet bekend.

Joseph en zijn vrouw Marie kregen vier kinderen.

1- Firmin Jacques Henri Joseph zag het levenslicht op 19 oktober 1879. Hij huwde op 17 december 1907 met Clémence Croonenberghs, geboren in Tongeren op 6 april 1885. Firmin was dokter van beroep en ging in Antwerpen wonen. Clémence overleed nog geen drie jaar na het huwelijk op 21 juni 1910. Op het grafmonument van de familie Philips op het oude kerkhof in Maaseik vonden we dat Firmin in Antwerpen een tweede maal gehuwd was geweest. "Dame Firmin Philips" werd geboren op

6 november 1892 en overleed 29 december 1972. Dokter Firmin Philips overleed in Antwerpen op 30 oktober 1964.

2- Arthur Marie Hubert Gilles werd op 8 april 1882 geboren. Hij stond ingeschreven als: 'négociant te St-Josse, Rue Royale 187'.

3- Fernand Guillaume Corneille, geboren op 24 augustus 1891, huwde met Anna Antonia Hubertina Op de Kamp, geboren in Roosteren op 1 april 1892. Fernand en Anna Philips-Op de Kamp kregen drie kinderen: Raymond, Firmin en Yvonne. Fernand Philips opende de haute-couturezaak in de Bosstraat die door zijn echtgenote Anna Op de Kamp en later door zijn zoon Firmin Philips en diens echtgenote Gilberte Moors werd uitgebaat. Fernand werd ook, zoals reeds eerder vermeld, burgemeester in Maaseik. Tussen 1936 en 1939, de economische crisis was in volle gang en verschillende

124

125

regeringen volgden elkaar in snel tempo op, verving Fernand Philips zijn partijgenoot Paul Neven in de Kamer. Bij de vervroegde verkiezingen van 1939 werd Fernand Philips echter niet meer verkozen.

4- Yvonne Reine Marie-Josephe werd op 25 juni 1917 in Maaseik geboren.

Arthur Philips-Wijnen

Arthur Philips

Arthur Philips huwde 16 februari 1895 met Marie Marguérite Florentine Wijnen, geboren in Brussel op 23 augustus 1870 en dochter van Hubert Wijnen en Marie-Ange Anne Van Horen (geb. in Brussel op 14 oktober 1842).

Arthur en Florentine kregen vier kinderen.

1- Willy Jacques Hubert werd geboren op 2 november 1896. Hij stierf op jonge leeftijd door ziekte op 23 oktober 1918.

Na de geboorte van hun eerste kind werd het gezin tot tweemaal toe zwaar beproefd en moesten zij vrij kort na de geboorte hun kinderen afgeven.

2- Ernest François Hubert (°12 april 1898, † 13 mei 1898)

3- Paula Marie Josephine (°03 mei 1899, †14 mei 1899)
Na een lange periode werd als laatste

kind in het gezin Philips-Wijnen een dochter geboren.

4- Juliette Josephine Louise werd geboren op 24 februari 1907. Ze huwde met Francis Vranckx. Francis was onderwijzer aan het "Athénée Royal" - 3de studiejaar. Vele Maaseikenaren hebben bij hem in de klas gezeten en hebben meestal nog een zeer "levendige" herinnering aan hem bewaard. Louise overleed op 23 juni 1990.

Het gezin Arthur en Florentine Philips-Wijnen woonde vanaf 1895 in het huis nummer 20 op de Markt (hoek Markt-Marktstraat). Arthur stond ingeschreven als 'négociant'.

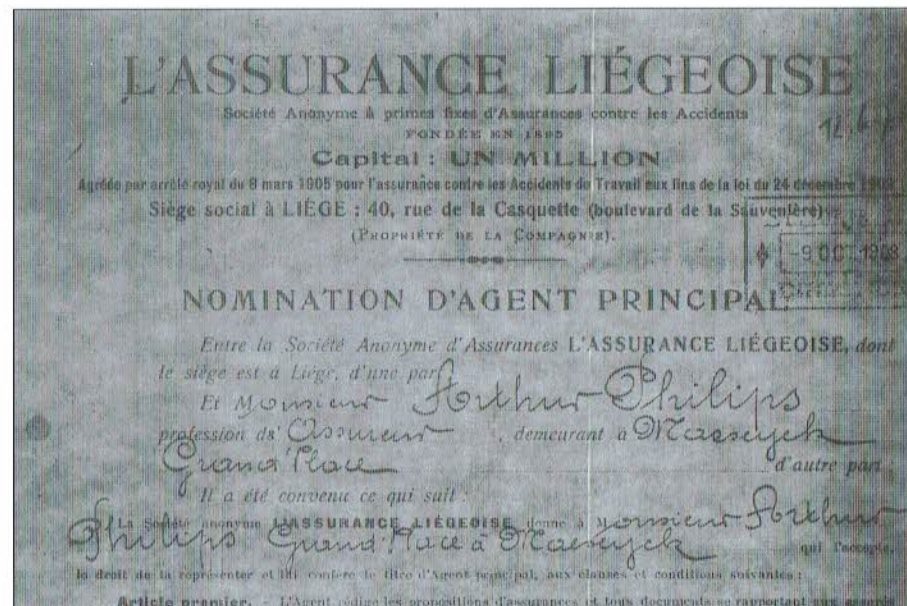
Hij handelde in 'van alles en nog wat' zoals men dat pleegt te zeggen en was vooral 'op den buiten' actief. Daar verkocht hij o.a. ook zijn naaimachines. Niet altijd werden de goederen met geld betaald. Het kwam ooit voor dat tegen antieke meubelen e.d. werd 'geruild'.

Na het overlijden van haar man Hubert Wijnen woonde Marie-Ange Van Horen, de moeder van Florentine Wijnen, vanaf 1897 bij haar dochter en schoonzoon in.

Arthur was ook betrokken bij het plaatselijk verenigingsleven. Zo maakte hij deel uit van de TIR, de vereniging voor handboogschutters (zie de Maaseikenaar jg. XXV- 2004, nr. 3, blz. 149-155).

Vanaf de periode 1900-1910 stond Arthur ingeschreven als 'handelaar in naaimachiemen' maar ook als 'assurantiegent'.

Het contract van de "NOMINATION D'AGENT PRINCIPAL" bij « L'ASSURANCE LIÉGOISE » werd opgemaakt op 9 oktober 1908 en de ondertekening ervan door Arthur Philips vond plaats op 19 november 1908.
Arthur Philips startte met zijn

'assurantien' op verzoek van de toenmalige baas van het bedrijf Engetra. Die wilde namelijk dat al zijn werknemers verzekerd zouden zijn! Engetra baatte de "Kiezelwerken te Maeseyck" uit en was de voorloper van het kiezelwinningsbedrijf Dragetra.

Later kocht Arthur Philips het huis in de Prinsenhoflaan nr. 11. Daar werd Florentine verzorgd door 2 nonnen (Ursulinen) die voor hun weldaden een mooie grote antieke Madonna onder een glazen stolp cadeau kregen.

Toen Arthur op latere leeftijd blind werd was het zijn dochter Louise die haar vader hielp met de talrijke activiteiten rond de verzekeringen om dan later zelf

de verzekeringsportefeuille over te nemen en verder te zetten.

Zoon Joë Vranckx volgde in derde generatie zijn moeder Louise Philips op en beheert heden ten dage nog steeds de verzekeringsportefeuille.

Yoeri Vranckx, het achterkleinkind van Arthur Philips, zal 'es 't God beleef' in 2008 deze familie-verzekeringsportefeuille verder gaan runnen. Het zal dan precies 100 jaar geleden zijn dat zijn overgrootvader Arthur Philips met deze activiteit in Maaseik begon!

Een 'echt' eeuwfeest maar we mogen ook gerust stellen dat deze "4de generatie" dan een unicum is in de verzekeringswereld!

Tot slot nog even melden dat het naaimachine-onderstel, waarmee we ons verhaal begonnen zijn, inmiddels een nieuw thuis heeft gevonden en wel bij één van de afstammelingen van Arthur Philips!

De pest woedt in Maaseik (1574 - 1579)

128 Raymond Driessen

Van in de Middeleeuwen geselt de gevreesde pest het grootste gedeelte van (West) - Europa. Een aantal van die uitbarstingen zijn berucht omdat zij het normale leven op ingrijpende wijze hebben ontwricht en hele landstreken zo goed als totaal ontvolkten. Precieze gegevens aan de hand van eventueel bewaard gebleven documenten zijn er echter nauwelijks. Onrechtstreeks kan men er toch enige kijk op krijgen door archeologisch onderzoek naar volkomen uitgestorven dorpen, de "lost villages" in Engeland of de "Wüstungen" van Duitsland. (1)

Zo allesomvattend en algemeen als de grote sterfte uit het midden van de veertiende eeuw zijn latere pestaanvallen niet meer, al moet men hun impact ook dan beslist niet onderschatten. De ziekte blijft in de Lage Landen tot in de 17de eeuw (nog steeds) endemisch, zonder dat zij altijd een meer dan plaatselijke verspreiding kent. De maatregelen die de overheid neemt om besmetting tegen te gaan sorteren zo af en toe toch enig effect.

Nu is het ook wat betreft de uitbraken in de 16de en 17de eeuw niet zo eenvoudig om de verwoestingen door "de gesel Gods" te overzien. (2) Sterfgevallen zijn in principe (!) te achterhalen door de parochieregisters erop na te slaan. Maar in veel plattelandsparochies zijn die van vóór circa 1650 niet bewaard en dan is de pest in onze kontreien verreweg uitgewoed. In een stad als Maaseik mag men wel prat gaan op parochieregisters die teruggaan tot iets vóór 1600, maar dat helpt ons niet verder in verband met de grote pestaanval van 1574 - 1579.

Gelukkig zijn er de rekeningen van de Armentafel waarvan de oudste teruggaat tot 1476 en met een zo goed als ononderbroken serie vanaf 1510. (3) En daar vinden wij inderdaad gegevens die de omvang van de epidemie van 1574 - 1579 min of meer verduidelijken.

De intensiteit van de ramp in 1574 - 75 kan men dan afmeten aan de werkzaamheden van timmerman Nelis Klingelhouts. Zeker niet alle overledenen zullen met steun van de Armentafel begraven zijn, maar over hen zwijgen de rekeningen natuurlijk. Het dodental heeft dus zeker hoger gelegen dan de aantallen die hierna ter sprake komen. (4)

Alleen voor de Armentafel vervaardigt Klingelhouts de volgende aantallen doodskisten:

Gezinnen	kisten	totaal
24	1	24
8	2	16
5	3	15
3	4	12
1	5	6
		73

Sommige schrijnende gevallen zijn via de rekeningen als het ware op de voet te volgen, het gezin van Jan Koele(n) is er zo een. De Armentafel treft een regeling met Tijsken Sweijns "dat sij aeff ende tue soude gaen bij Jan Koelen sijn huijssvrouw en kijnder, dieselve visiterende" en betaalt haar voor tien dagen 2 gulden. Vervolgens hebben de doodgravers Jans echtgenote gekist, daarna heeft Tijsken dat voor Jan zelf gedaan en tenslotte kist de doodgraver "sijn kint". De Tafel betaalt de drie kisten en telkens 1 gulden aan Tijsken en de doodgravers. Men

129

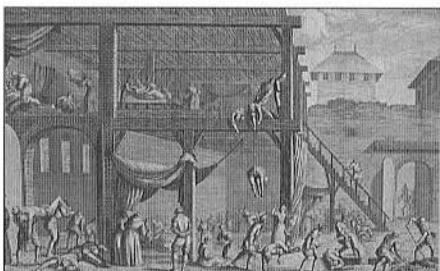

De pest in Epicos - Pierre Mignard (1610 - 1665)

leest verder over doodskisten voor "Anna Koenen met drie kinderen" of over "Heijncke Raijemeckers wijff met drie kinderen".

Wie maar hulp wil bieden, geniet steun van de Armentafel, al lijkt - niet te verwonderen - improvisatie troef. "Eijne van Heppeneert genoempt Gangelt" kist en begraaft "Grietghen Moeleners" en "eijnre vrouwe van Triecht" (Maastricht) verzorgt en kist "Marie Joesten soen". Het betreft hier waarschijnlijk de zogenaamde "schrobbers", van wie Mertens uit de schepenbank van Pelt voorbeelden aanhaalt uit de pestepidemie die daar in 1579 - 1580 in volle hevigheid woedt. Deze "schrobbers", mogelijk immuun, verzorgen er de zieken en houden het huis schoon door veel te schrobben, over het algemeen tegen een hoge vergoeding. Overlijdt de pestlijder toch, dan moet de schrobber nog ten minste een maand in het huis blijven en het tenslotte volledig ontsmet opleveren. Het loon van de schrobbers schommelt dan tussen de 20 en de 40 gulden, afhankelijk onder andere van de duur van de prestaties. Summum is een vordering van 65 gulden, inbegrepen het plaatsen van een zerk en de kaarsverlichting bij de dienst. (5)

In 1575 vergoedt de Armentafel 37 kisten, het jaar erna nog 21 en dan nog slechts 5, een normaal gemiddelde. Maar heeft de besmetting zich naar het platteland verplaatst? Behalve die vijf kisten maakt de timmerman er namelijk nog "7 vur luiden van buiten hier binnen gestorven tho sien". De pest neemt dus af in de stad en bovendien wordt de hulpverlening meer professioneel. Het Maaseiker archief bevat een overeenkomst uit 1575 tussen het stadsbestuur en twee mannen "om alle lichamen & lijcken die vander pest offte gaven gestorven zijn te begraven". De stad betaalt hen 8 stuiver per dag, aangevuld met 3 stuiver "vande gheenen die zij selfs vuyt de huijseren halen

moeten". De zorg voor afzondering zowel van de doden als van de lijkenophalers is duidelijk aanwezig. Doden begraven mogen zij pas vanaf een half uur na zonsondergang tot een half uur vóór zonsopgang en zij mogen evenmin "opder straethen onder dat ghemeijn volck niet gaen".

Volgens de Armenrekening van 1576 - 1577 ontvangt "meister Govart" 6 gulden "so hij etlicke krancke gequireert". De toevoeging "meister" betekent waarschijnlijk dat hij kan bogen op studie in de materie. In 1578 verdient "Nelis Knoups der schrijnemeijker" 17 stuiver voor twee "cruijssen dije voer dije doede gedraegen werden inde aen eijnen voet daer dije baer op steit". In 1579 wordt in totaal 95 gulden 13 stuiver betaald voor begrafenissen in de kerk. Het normale tarief voor een volwassene is 2 gulden, maar sommigen worden iets goedkoper ter aarde besteld en kinderen meestal ook, al kan men daar van geen vaste kostprijs spreken. Of het enkel slachtoffers van de pest zijn is niet zeker, maar in elk geval gaat het om niet minder dan 38 getroffen gezinnen. Bij de meeste moet het trouwens om dood door besmetting gaan, zoals: "van Willem van Odenhoeve huijsvrouwe inde haer dochterken, van Welter van Ghe(n)eijgen met sijn soenken, van Mettel Haeckx 2 dochters, van Jacop vanden Eijrtwech inde sijn huijsvrou ..."

Omdat, zoals bekend, de Maaseiker parochieregisters niet zo ver teruggaan, zijn de beide voorgaande lijsten ook uit

genealogisch standpunt zeer interessant. Misschien loont hun publicatie dan ook de moeite. Volgende uitbraken dateren van (rond) 1592 en 1600, maar daarin zijn de Armenrekeningen veel minder expliciet dan in de hiervoor besproken jaren.

Noten

- (1) Werken over de pest zijn natuurlijk legio. Een dikwijls geciteerd en in zijn tijd baanbrekend algemeen overzicht: J. - N. BIRABEN, *Les Hommes et la peste en France et dans les pays européens et méditerranéens*, Parijs, 1975.
- (2) Voor de Lage Landen in de 16de - 17de eeuw: L. NOORDEGRAAF & G. VALK, *De gave Gods. De pest in Holland vanaf de late Middeleeuwen*, Amsterdam, 1996. R. ROMMES, *Pest in perspectief. Aspecten van een gevreesde ziekte in de vroegmoderne tijd*, in: *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* 16, 1990, blz. 244 - 266. Voor Maastricht en het Maasdal: J. TH. KLINKENBERG, "Dije quade siecte". *De pest in Maastricht in de zestiende en zeventiende eeuw*, in: *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* 16, 1990, blz. 244 - 267. In Maaseik: M. BOONEN, *De pest*, blz. 252 - 257, in: *Maaseik. Ontstaan en groei van een grensstad, Maaseik*, 1994.
- (3) Rijksarchief Hasselt, Maaseik, Bestand Marcel Hendrickx, 197 - 378, Rekeningen van de Armentafel, 1476 - 1799.
- (4) Voor wat volgt, meer specifiek de nummers 239 - 244 met de Armenrekeningen van 1574 tot 1580. De overeenkomst met de doodgravers: Aldaar, nr. 24, Briefwisseling en documentatie, 10 juli 1575.
- (5) J. MERTENS, *De vier dorpen van de Bank van Pelt (16de - 17de eeuw)*. *Bijdrage tot de kennis van de Loonse Kempen en van de teutenhandel*, in: *Het Oude Land van Loon* 39, 1984, blz. 13 - 14.

Maaseiks geboortekaartje

Tony Van Wijck

Ik ontving onlangs de aankondiging van de geboorte van een nieuwe Maaseikenaar. Op het kaartje vond ik onderstaand mooi en lief gedichtje in de echte Maaseiker taal:

Twieë flinke bènkes
Tieën lekker tieënkes
Ein hieël klein mundsje
Ein mollig kuntsje
Nog gein tendsjes
Waal twieë gölzige hendsjes
mèt vingerkes wi-j zwieëgelkes
en minuskulle nieëgelkes
Mèt wengskes wi-j ri-jpe eppelkes
Zoe prachtig, teer en leef
det is oos kiendsje, estebleef!
Geboortekaartje

Herinneringen aan de ursulinen

132 Mathieu Meuwissen

Maaseik 1939. Mijn toen 12-jarige zuster H el ne was reeds een tijdje op "pensionaat" bij de ursulinen in de Boomgaardstraat toen ik een eerste keer mee mocht gaan om haar te bezoeken. Met de trein vanuit Genk (toen nog aan een gezapig tempo)

De zusters tijdens een middagpauze

door de Kempense bossen naar de hoofdstad van het Maasland. Een rit die ik reeds vaak had meegemaakt daar mijn moeder, dochter van Mathieu Metten uit de Hepperstraat, van Maaseik afkomstig was. Dat was ook de reden waarom mijn zus daar op school moest . Mijn moeder was daar ook geweest maar dan als extern. Als jongste van 11 kinderen, van wie 7 meisjes, mocht zij als enig meisje verder studeren hetgeen v or W.O.I nog zo evident niet was. Zij genoot daar toen reeds een zo degelijke opvoeding dat zij het logisch vond dat haar dochter daar haar middelbare scholing zou krijgen. Dat bezoek aan die toen vermaarde school was voor mij als knaap een openbaring..

Na aangebeld te hebben werd de deur geopend door een "soeur" die ons door een brede gang naar een "parloir" loodste waarna zij zich terugtrok om mijn zus te gaan halen. Intussen had ik m et verbazing de mooie ontvangstkamer bewonderd : daar hingen zware draperieën, een reusachtige luster, heel

Mijn moeder Finneke staat rechts naast de zuster.

grote schilderijen en de meubilering en tapijten waren navenant (van een stijl die ik toen nog niet kende). Weerzien van zus met de nodige kussen, een pakje snoepgoed, zuiver wasgoed en toen moesten we wachten tot de "mère-supérieure" haar intrede zou doen. Later leerde ik het verschil kennen tussen een "mère" en een "soeur". "Mère-supérieure" had haar naam niet gestolen want zij kwam in een statige houding en met een trage stap de kamer binnen om mijn ouders glimlachend met een handdruk te groeten en zelfs ik kreeg die. Een kort gesprek met mijn ouders en ze verliet weer even statig de kamer. Dan kwam de "soeur" ons gezelschap houden en liet ons o.m. de turnzaal zien. Als 10-jarige knaap vond ik dat een reusachtige ruimte voor een school. Ik meen dat deze zich situeerde in de oude minderbroederskerk. Elke leerling had daar een klein kastje om wat turngerief op te bergen. De kastjes droegen een nummer op een geëmailleerd wit plaatje met zwarte cijfers.

Nog steeds vergezeld door die lieve zuster staken we een grote speelplaats over, een koer waar enkele reusachtige okkernotenbomen stonden. Een zijde van die speelplaats was een hoge stenen muur met aan de onderkant een deur die een overwelfde doorgang afsloot. In mijn kindergen leek dat als een spookachtige grot. Mijn moeder zei dan dat daarboven de wal liep die wij namen als we van het station naar de Hepperpoort gingen waar grootmoeder woonde. Die doorgang leidde langs een breed wandelpad met mooie aanplantingen en over een prachtig smeedijzeren brugje naar een uitgestrekt park. Dat brugje overkoepelde de "Graaf", een stadsgracht vol zuiver water waar eenden en zwanen rondjes trokken. Het park noemde men de Engelse tuin of Engelenhof. Engelen heb ik er niet gezien wel een groot Mariabeeld op een hoge sokkel. In die tuin mochten we rond wandelen en rusten op banken die her en der stonden. De zuster. onze familie wat privacy latend, trok zich dan

diskreet terug al wandelend in die tuin die met vele bloeiende bloemenperken en met heel wat soorten struikgewas begroeid en zeer vakkundig onderhouden was. Ook was daar een tennisplein waar de grote "pensionaires" soms eens mochten spelen. Wat me van dat tuinpark het meest is bijgebleven was een grote schommel waar men met 10 personen samen kon schommelen. Dat had ik nog nooit gezien. Vijf personen rug aan rug en een schommel die niet van voor naar achter bewoog maar van links naar rechts. Bij elk bezoek later, maakten we gebruik van die schommel, soms samen met andere bezoekers. Na een goed uurtje keerden we terug,

134

weer in het gezelschap van die zuster die zich bij ons aansloot, naar de uitgang.

De eerste kennismaking met het klooster der ursulinen was voor mij een meevaller. Nog dikwijls kwamen we op bezoek steeds volgens het zelfde stramien en genietend van de hartelijkheid van de zusters.

Maaseik 1940. Het Duitse leger valt België binnen op 10 mei. Omdat wij in Genk op 100 meter van de gendarmerie woonden werden we door de rijkswachters aangemaand onmiddellijk de vlucht te nemen. Immers al wie ten oosten van het Albertkanaal woonde kreeg die raad. Mijn vader nam een taxi rond 8 uur naar Maaseik om mijn zus op te halen maar werd in Lanklaar door Belgische troepen tegengehouden met de melding dat Maaseik al in handen van de Duitsers was gevallen. Terug naar Genk en vervolgens op de vlucht naar West-Vlaanderen, nadien naar Frankrijk. Pas in de maand juni waren we terug. Dit om even de rol van de zusters ursulinen te vermelden in die moeilijke omstandigheden. Eerst werd mijn zus goed opgevangen door Mw. Driessen, echtgenote van de heer D'haese, stadsingenieur van Genk en wonende in onze straat. Die mevrouw was ook afkomstig van Maaseik en haar dochter Jannot was eveneens "pensionaire" bij de ursulinen in Maaseik. Vervolgens ontfermden zich de zusters

Mijn zuster met zwart of blauw uniform, vooraan in het midden, tijdens een uitstap.

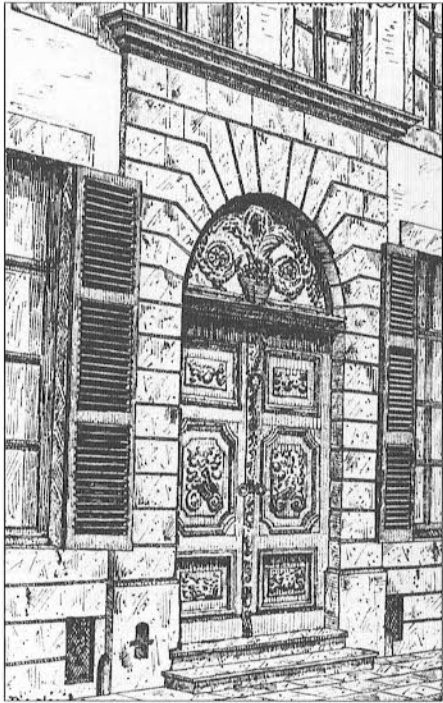
135

Links, rechtstaande, mijn zuster. Rechts rechtstaande Jannot D'Haese. Tweede van links (zittend) zou Monique Vanderdonck zijn.

over haar want ze werd als weeskind beschouwd nadat een vals bericht in Genk was verspreid dat onze familie samen met nog een aantal Genkenaren in een bombardement was omgekomen. Mijn zus had zelfs al rouw gedragen. Toen wij dan na zovele weken terug waren van de vlucht mocht mijn zuster, ten uitzonderlijken titel, 2 dagen thuis met vakantie komen (midden in de examens van juni). Een gebaar dat geweldig op prijs werd gesteld en dat niet direct van zo een strenge orde werd verwacht. Het onderricht dat mijn zus kreeg was van zeer gedegen kwaliteit, zij volgde een richting in handel met een soort einddiploma van boekhouding op 18 jarige leeftijd dat haar toeliet de Familiale Hogeschool in Antwerpen te volgen. Maar er was meer: zij kreeg les in schilderen en piano twee cultuuruitingen die zij met succes uitvoerde en leerde ook perfect de Engelse en Franse taal. Voor zover ik me nog herinner waren er

"mère Emmanuelle", "mère Gonzaque" en een Engelse zuster die hiervoor de zorg droegen. Maaseik 1977. Mijn zus, die ongehuwd bleef, heeft samen met mijn ouders in Genk een textielhandel uitgebaat tot aan hun dood, werd dan door ziekte aangetast zodanig dat zij een verzorgingstehuis opzocht en vond in Maaseik. De "Home" van de dames ursulinen van Maaseik in de Bosstraat werd haar nieuwe thuis. En dat was een thuis!! Dankzij "mère" Tarcitius, die daar onopvallend de leiding had en haar zuster (ik meen zuster Bernadette?), beiden Maaseikenaren en nog een jongere Zuster. Daar waren maar zes kostgangers voor wie de genoemde zusters (de twee Maaseikenaren zelf al op ouderdom) een waar apostolaat voor over hadden.

De home zelf was het beschrijven waard : werd genoemd het " Huis Van de Borsche " met m.i. de mooiste voordeur

De prachtige ingang deur van de 'Home', naar een tekening van architect Daniëls.

van Maaseik. brede gang en traphal, ruime en nogal hoog gestoken vertrekken en met een prachtige, grote en nog al hoog ommuurde tuin die tot aan de Boomgaardstraat reikte. Daar was een klein poortje dat de verbinding met het klooster over de Boomgaardstraat mogelijk maakte. Een grotere poort, die steeds gesloten bleef, gaf uit op de korte Vossenbergrstraat. Een deel, 1/4 van de tuin was bezaaid met bloemenperken, de rest was groentetuin die door een nog al lange zuster (Leonarda? meen ik) volledig werd bewerkt en dagelijks onderhouden, een streling voor het oog. De oogst was dan ook in verhouding tot de gedane inspanning. De kostgangers van de home aten er allen met genoegen van. Thans is die grote tuin omgevormd tot een recreatieoord met een restaurant en een groot terras. Mijn

zus, zo lang ze nog kon, speelde minstens elke dag één uur scrabble met Juffrouw Cordie van Maaseik die daar ook als kostgangster verbleef en elke avond legde ze een kaartje met de 3 zusters (hun enige ontspanning). Ook deed ze in de stad de kleine boodschappen voor het gezelschap. Omdat ik, samen met mijn vrouw, mijn zuster wekelijks kwam bezoeken ontstond er een zekere band met de zusters die altijd even opgeruimd zorg droegen voor hun oude "pensionnaires" en voor het prachtige interieur van het gebouw. Hun dagelijks dienstbetoon, verborgen voor de buitenwereld, was dan ook hun gekozen roeping meer dan waardig. Spijts haar ziekte heeft mijn zus daar, door de goede zorgen en de aangename sfeer die de zusters steeds wisten te verwezenlijken, de tien schoonste jaren van haar leven doorgebracht. Zij stierf vredig, dankzij de bijstand van de zusters, in 1987. Het is dan ook in een dankbare herinnering aan de thans uit Maaseik verdwenen ursulinen dat ik dit schreef.

Economische evolutie in Maaseik in de negentiende eeuw.¹

Jos Henckens

De revolutionaire gebeurtenissen in 1830 hadden ook in Maaseik hun weerslag. Eigenlijk sloten deze gebeurtenissen een politiek-militair uiterst onstabiele periode af. Onze streken werden het mikpunt van voortdurende oorlogen, plunderingen en opeisingen vanaf de achttiende eeuw. De Franse periode had de organisatiestructuren van de samenleving aangepast, maar leidde niet tot rust. De Hollanders waren amper baas of ook tegen hen broeide er verzet. Eerst in Brussel, pas veel later in Maaseik. De Maaseiker kroniek Caris (1783-1847)² toont ons een levendig beeld van dit hoerpatriottisme in 1830.

Heden den 20 oktober is het Belchis vaendel door de voorgemelde in een menigte borgers gepland of uitgestoke op het stadhuijs. Men gink hetselve afhaele bui/te de Eoschpoort, en met een voutuer in de stadgebragt met musik en met groote vreugt.

Heden den 24 oktober sondag sijnde is het volk soo wild geweest, dat het niet te schrijven is. Men riep den geheele dag en avond in alle herbergen, vivat Potter vivat Belgisch etc. Den selven avond bevond sig een companie bij van der Donck op de Boscbstraet en riepen gelijk vivat als in andere herbergen. De vrouw, soo men segt wilde dat beletten, ivaerop het volk soodanig vals en arg wird, en begonste nog meer soodanig dat van der Donck, boven door de vensters daerop geschoten heeft, en den soon van l[^]ambert Palmans of Kerseboomke, in %ijn been en hand

getroffen, waarop het volk rebellig sijnde, begonst de venster in te werpen met steene welke sij op de straet uitbraken soo dat niet een venster in sijn geheel gebleven is. 's Daegs daerop op Smt-Crispinusdag is het volk met den commandant Andries Paumen naer den gendarmen gegaen, en hebben de gendarmen ontwapent en de wapens op het stadhuijs gebrast. ... Den 30 oktober is in de school den nieuwen Raet en borgemeesters gekosen door de borgers welke 20 florins in de contributie betaelden.

Caris verhaalt echter dat de Hollanders terugkwamen op 24 november met een groot regiment (zes- tot zeventuizend man), dat werd ingekwartierd en de inhoud van de gemeentekas (3700 gulden) opeiste. Tussen 5 en 9 december trokken dan weer ongeveer tweeduizend ongedisciplineerde Belgische soldaten door de stad. En toen werd het rustig. De stedelingen werden in 1831 nog wel verontrust door nodeloze geruchten van een eventuele nieuwe Hollandse aanval, maar een echte dreiging bleef uit. Tot 1914 bleef Maaseik gespaard van oorlogsgeweld en onrechtvaardige opeisingen. Moeizaam konden stad en streek zich herstellen.

Maar door de Belgische afscheiding van Nederland in 1839 kwam Maaseik in de uiterste periferie te liggen. Ook legde de Noordelijke regering douanearieven op aan de Belgische invoer. Hierdoor stokte de handel; enkel de smokkel tierde welig. De ambachtslieden werden nog meer gedwongen te werken voor de beperkte en arme stedelijke ruimte. Maaseik werd definitief een Belgische stad in 1839. Het hoera-geroep was intussen verstild: de nieuwe grensstad bleek plots beroofd van haar noordoostelijk achterland en het transport over de Maas werd moeilijk. In het zuidwesten was Maaseik omgord door een woeste, onvruchtbare en dunbevolkte streek. Slechts enkele primitieve wegen lieten contact met Maastricht, Weert en Neeroeteren toe. Zodoende plooiden de activiteiten zich

terug op een zelfvoorzienende, primitieve landbouwconomie. Meer dan 70% van de stadsbevolking verdiende zijn kost als kleine keuterboer of loonarbeider. Slechts enkele nevenactiviteiten bloeiden, waaronder de cafés, de kleinhandel en de thuisnijverheid.

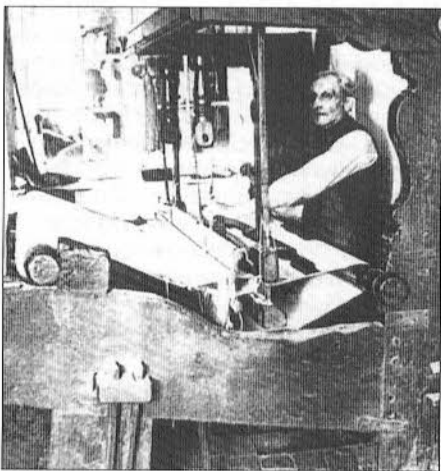
De landbouw kende een lage productiviteit en was erg kwetsbaar voor tegenslagen. Er was geen mechanisatie, geen kunstmest, geen inzicht in bedrijfsbeheer of ziektes, geen goed zaad of vee, geen investeringskapitaal. De mensen waren erg afhankelijk van opkopers die lage prijzen boden door hun monopoliepositie, de slechte kwaliteit van de productie en toenemende buitenlandse concurrentie.

138

Heel vaak was er geen alternatief, waardoor Maaseik toch een soort marktfunctie kreeg (met een meel-, boter- en vlaswaag)³.

Wanneer in de periode 1845-1847 door aanhoudend slecht weer de oogsten mislukken, is de miserie dan ook groot. Ook hierover weer Caris:

In het jaar 1845 is eene siekte of miswas geweest onder de aardappels welke bi/naer

Binjé, de laatste wever van Maaseik aan zijn met de hand aangedreven weefgetouw, dat thans eigendom is van het stadsmuseum.

heel rot werden, welke miswas eene grote duerte heeft gebragt, soo dat de aardappels tot 3 frans verkogt werden en nog slegt. Ook is dit jaar 1845 en begin van 1846 geenen winter of kout geweest, gelijk in den somer etc. Ook is hel duren tijd geweest: het brood kost 38 centen en boter den halve kilo ook 38 tot heden toe den 28. januar.

(1846) Ook beeft men in 't begin van januari beginnen den wal of bressen van de Minderbroedershof tot aen de Rosmeulen af te breken om den wal gelijk of talu te maken, en door het groot water, hetwelk den 28 januari gekomen is moeten ophouden van werken. Hel water wiert soo hoog, dat men beeft moeten dijken op den nieuwen steenweg van Neeroeteren; dit groot water is veroorsaekt door een aenhoudenden regen en vandaer tot aen de Eijkerport en voleijndigt half mej. Den 3 februari kost hel brood 19,5 stuivers, 1/2 kilo boter ook. 19,5, den boekwijt 8 schellinge cleefs: Den boekwijt is bijnaer in den oogst heel verhogelt geworden.

Den 10 februari kost het brood 40 centen, eene liter boekwijtmeel 14 centen, de boter 41 centen. ...

Ook is in dit jaar 1846 de dierte van levensmiddele geweest gelijk in het vorig jaer en ook miswas van vrugten. Hel brood dat men eet is van oosters koren, bet welk van Antwerpen naer Maeseijk word gebragt. Het brood kost 42 centen en alles soo naer advenant, een eij kost 4 centen.

(1847) Den 4 februari kost het brood 44 centen:

Den 30 januari heeft men wederom begonnen aen den wal te werken, van den Munt tot aen de Boschpoort en ook hegonnen aeii de Eijkerport tof naer de Bleumerport...

Nota: de duerte van alles is schrikkelijk. Het hrood kosl tot heden den 12 meert 46 centen en het is eenen aenhoudenden winter geweest van Allerhijligen af sterke koude tot heden den 12 meert 1847, want vandaeg heeft men de stadspompe bevroren sijnde moeten losmaeken, . jae soo koud dat de werklieden welke aen den

wal werken, door de koude hebben moeten hun werk verlaten. En wanneer het einde sal nemen, is God bekent. Den 16 meert is het weder verandert en begonnen warm te worden. Het brood kost den 17 meert eenen frank of 50 centen. Het is soo schaers om te leven of beter soo grooten hongersnoot als ik in mijne leven heleeft heb.

Den 16 april beeft men beginnen de Hepperport af te breken. Den 1 mej kost bet broot 31 stuivers.

Europa werd (voor de laatste keer!) getroffen door een hongersnood en een enorme levensduerte, waardoor de economie ineenkromp en de werkloosheid toenam. Daarom organiseerde het Maaseiker stadsbestuur grootschalige openbare werken aan de wallen, die werden afgebroken. In de periode 1846 -1896 krimpt in Maaseik de ambachtelijke activiteit substantieel. Vooral de textiel- en de metaalsector werden getroffen. De pijnlijke isolatie van Maaseik door de gesloten grenzen en het verdwijnen van de Maashandel hebben hieraan debet.

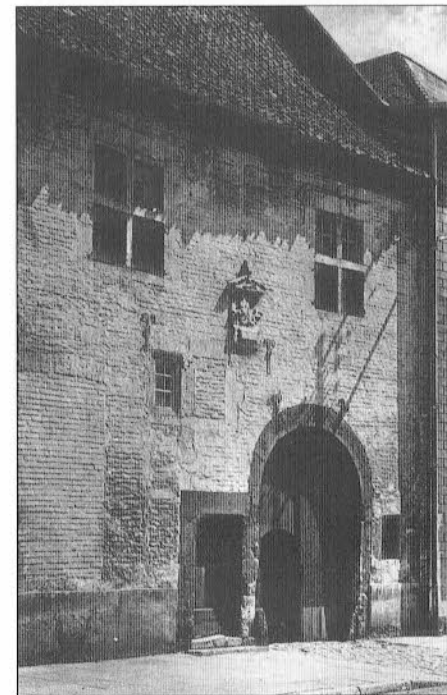
Vanaf 1870 werd Maaseik laattijdig en traag ontsloten door nieuwe infrastructuur. In 1874 werd het treinspoor Hasselt-Maaseik ingereden. Een revolutie in het transport betekende dit niet, want de lijn was maar enkelsporig, traag en Maaseik was een eindstation. In 1889 werd de Maasbrug (thans: Pater Sangersbrug) geopend, die een verbinding met het Nederlandse station te Susteren toeliet, spijs douaneheffingen door de gemeente Roosteren. Pas een jaar later werd de eerste tramlijn in gebruik genomen. Maaseik kreeg stilaan verbindingen met Leopoldsburg, Maastricht, Kessenich en Weert. Niet de eindbestemming maar de betere verbinding van het omringend platteland tot Maaseik was de echte betekenis van de tram. Ook werden de gewone wegen stilaan extra verhard, een behoefte waar de kiezelboer Graadje

Smeets op inspeelde.

De verbetering van het vervoer vergrootte de verkoopmogelijkheden van de boeren en de handelaars, maar zou ook de concurrentie met ingevoerde goedkope producten doen toenemen. Ook zagen talloze avonturiers de kans om als seizoenarbeider in 't Pruisis te gaan werken (bieten, brikken) of definitief te emigreren naar de grote steden, Duitsland. zelfs Amerika.

Vanaf 1880 kende de landbouw een nieuwe crisis, die dit keer werd veroorzaakt door de massale invoer van goedkoop graan uit Amerika; een overschotcrisis! De inkomens van de boeren daalden spectaculair. In Limburg kwam men maar heel moeizaam (vanaf 1895) tot de oplossingen die elders al eerder werden

139

Maaseik bleef tot in de 20ste eeuw sterk agrarisch, getuige de verschillende stadsboerderijen, zoals deze voormalige Sint-Jorishoeve in de Bleumerstraat

toegepast:

- * Omschakeling op veeteelt, vooral door enkele grotere boeren die zich de investering konden permitteren. Dankzij de hogere mestproductie en kunstmest konden onvruchtbare gronden in gebruik genomen worden. Vaak werd akkerland omgezet in weiland. Melkproducten werden verkocht, de dieren werden samengebracht en geslacht in hei Maaseiker slachthuis (eerst aan de Bleumerpoort, later aan de Bospoort - *Slachthuisstraat*).
- * Nieuwe teelten, waaronder ook groenten, die kleinschalig werden gesteriliseerd (vb. asperges). Fruit op hoogstam werd populair en uitgevoerd.
- * Betere omkadering voor de boeren via de Boerenbond, landbouwonderwijs, coöperatieven in melkverwerking en -verkoop.
- * Combinatie van kleine keuterlandbouw met arbeid in fabrieken. Met het lage loon verdiende men relatief meer door de dalende voedselprijzen.

Met de bloei van het boerenleven steeg de bevolking vanaf 1900 heel snel. Men zag de kans steeds jonger te trouwen en daar kwamen kindjes van. Veel nieuwe huizen moesten er worden gezet, waardoor de bouw- en de houtsector (houtzagerij Opdekamp, Biljard- en Meubelfabriek Raedschelders) erop vooruitgingen. Ook de baksteen- en dakpannenbedrijven bloeiden vanaf 1900, vooral in Aldeneik, waar onder meer Schouterden een ringoven bouwde. Hier en daar zie je uitgedolven percelen, die wijzen op veldbrandovens in de negentiende eeuw. De landbouw had behoefte aan veel ijzerbeslag, waardoor het aantal smeden en ijzerwinkels (vb. Jacobs (nu Gelissen - Tonnaer nu ATM - Huvsman - Raedschelders) steeg. Maaseik heeft wel gedurende de ganse negentiende eeuw bloeiende drukkerijen

en boekhandels gekend (waaronder Vanderdonck en Vanvenckenray). Nu was de vraag groot dankzij de bestuurlijke diensten, het onderwijs, de kloosters, de verenigingen, de krantjes en de burgerij. De tewerkstelling in de nijverheid bleef ondanks het binnentreden van de moderne tijden achterop. De wellicht nog traditionele kledingsector, in mindere mate de houtverwerking en de meubelmakerijen werden wellicht getroffen geconfronteerd door een toenemende concurrentie en door de grotere vervoersmogelijkheden, waardoor goedkopere goederen van elders konden aangevoerd worden. Maaseik werd in de negentiende eeuw door de Belgische secessie economisch zwaar getroffen. Voor de eerste Wereldoorlog hadden veel stedelingen ook weinig verhaal tegenover de concurrentie van verderop. Vandaar dat de verhouding van de in de lokale nijverheid tewerkgestelde bevolking tegenover de totale populatie daalde van 13,59% in 1846, over 10,76% in 1896 tot 10,55% in 1910.4

Pas met de stelselmatige opening van de grenzen na de Tweede Wereldoorlog heeft Maaseik zijn periferisch karakter enigszins kunnen doorbreken. De stad oriënteert zich nu op kleinschalige nijverheid, het toerisme, detailhandel en diensten. Er ligt nog een grote taak in een globaal historisch onderzoek van Maaseik in deze eeuw.

NOTEN

1. Dit artikel werd grotendeels ontnomen aan L. Henckens, *Maaseik 1830 - 1914 - Voordracht op 9 januari 1990 in het kader van de cursus aspirant gidsen te Maaseik*.
2. *De Maaseiker kroniek* Caris. Uitg. R. Janssen. Limburgse documenten. Dl. 1,2. 1986.
3. Marc HANSON, *Maaseik op de drempel van de moderne geschiedenis (1830 - 1914)*. *Maaseik, groei en ontstaan van een grensstad*. Antwerpen, 1994, p. 280-310.
4. Jos HENCKENS, *De tewerkstelling van de secundaire sector te Maaseik (1946-1910)*, Leuven, 1983, 33 p.

Abonnementen verkrijgbaar door storting op nr. 001-0678921-94 t.n.v. De Maaseikenaar, Maaseik, met vermelding: abonnement 2006 (of: geschenkabonnement 2006 voor ... naam + adres). Abonnementprijs voor het ganse jaar: België: € 11, overige landen € 15.

Een steunabonnement kan vanaf € 15.

Buitenlanders kunnen betalen via IBAN: BE87 0010 6789 2194 BIC: GEBABEBB

Abonnees worden verzocht hun eventuele adreswijziging mee te delen aan ons redactielid John Golsteyn, Verloren Kost 86, 3680 Maaseik, ☎ 089-565758, e-mail: johngolsteyn@skynet.be

Iedere auteur blijft verantwoordelijk voor het door hem ingestuurde artikel.

Geen uittreksel, afdruk of overname uit "De Maaseikenaar" mag geschieden zonder bronvermelding.

Teksten voor volgende editie vóór 1 september 2006 aan Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, 3680 Maaseik (tony.vanwijck@skynet.be).

Medewerkers

Wim Corstjens
Raymond Driessen
Jos Henckens
Roger Janssen o.s.c.
Theo Kees
Mathieu Kunnen
Mathieu Meeuwissen
Mathieu Sloomakers

Redactie

Harry Beenders
Jaak Bergers
Martin Boonen
Marcel Cuyx
John Golsteyn
Thérèse Hendrickx-Godelaine
Herman Hendrix
Rik Nulens
Tony Van Wijck
Jacqueline Wolfs-Godermans

Verantwoordelijke uitgever:

Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, B-3680 MAASEIK